כיצד העדים נעשין זוממין כו׳ · בגמרא מפרש מאי קאמר: אם אינם פלוני · כהן: שהוא בן גרושה · בפניו נתגרשה אמו *קודם שנולד והרי הוא חלל ופסול: אין אומרים · אם הוזמו והן כהנים יעשה זה בן גרושה וחלוצה לקיים בו כאשר זמם אלא סופג את הארבעים ובגמרא מפרש תורה אור

כִּיצַד

הָעֵדִים • נַעֲשִׂים זוֹמְמִין, מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶן חֲלוּצָה, אֵין אוֹמְרִים יֵעָשֶׂה זֶה בֶן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶן חֲלוּצָה תַּחְתָּיו *אֶלָּא לוֹקֶה אַרְבָּעִים. מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא חַיָּב לְגָלוֹת, אֵין אוֹמְרִים יִגָּלֶה זֶה תַּחְתָּיו אֶלָּא לוֹקֶה אַרְבָּעִים: **גְּמָ׳**. הָא כֵּיצַד אֵין הָעֵדִים נַעֲשִׂים זוֹמְמִין מִיבְּעֵי לֵיהּ! וְעוֹד, *מִדְּקָתָנֵי לְקַמָּן אָבָל *) אָמְרוּ לָהֶם הֵיאַךְ אַתֶּם מְעִידִין שֶׁהָרֵי בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם אַתֶּם הָיִיתֶם עִמָּנוּ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, הָרֵי אֵלּוּ זוֹמְמִין! (מכלל דאלו אין זוממין) תַּנָּא הָתָם קַאי, *כָּל הַזּוֹמְמִין מְקַדִּימִין לְאוֹתָהּ מִיתָה, יְתוּץ מִזּוֹמְמֵי בַּת כֹּהֵן וּבוֹעֲלָהּ? שֶׁאֵין מְקַדִּימִין לְאוֹתָהּ מִיתָה אֶלָּא לְמִיתָה אַחֶרֶת. וְיֵשׁ עֵדִים זוֹמְמִין אֲחֵרִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין בָּהֶן דִּין הַזְּמָמָה כָּל עִיקָּר אֶלָּא מַלְקוּת אַרְבָּעִים. כֵּיצַד, מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶן חֲלוּצָה, אֵין אוֹמְרִים יֵעָשֶׂה זֶה בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶן חֲלוּצָה תַּחְתָּיו, אֶלָּא לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים. מָנָּהֵנִי מִילֵּי? א״ר יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, (*אמר ר״ש בן לקיש) דַּאֲמַר קְרָא: וְנַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם, לוֹ וְלֹא לְזַרְעוֹ. וליפסלוהו לְדִידֵיהּ וְלָא לִיפְסְלוּ לְזַרְעֵיהּ: בְּעֵינָן כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת וְלִיבָא. בַּר פְּדָא • אוֹמֵר קַ״וָ: וּמַה הַמְּחַלֵּל אֵינוֹ מִתְחַלֵּל הֲבָא לְחַלֵּל וְלֹא חִילֵּל אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל? מִתְקִיף לַהּ רַבִּינָא: אִם כֵּן, בְּטַלְתָּ תּוֹרַת עֵדִים זוֹמְמִין!

*) [לקמן כ״ב.]

ומה

מעידין אומרים כו׳ · תימה כיון דאם הוזמו אינן נעשין בן גרושה וחלוצה א״כ גם בשלא יוזמו איך יעשה על פיהם בן גרושה (א) דהכי הוא האמת ואמאי הא הויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה ואין זה עדות *וי״ל כיון דלוקין הוי כאשר זמם והוי שפיר אתה יכול להזימה וקשה דא״כ מאי קאמר פרק היו בודקין (סנהדרין דף מא·) נבי עדי נערה המאורסה דאיכי לא מיקטלא דכיון דאינהו לא מיקטלי משום שיכולין לומר לאסרה על בעלה באמו והויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה ומאי קאמר והא מ״מ לוקין וי״ל דהתם כיון שבאין לחייבה מיתה וזממו להרוג את הנפש לא מיקיים כאשר זמם במלקות דהא בהדיא כתיב נפש בנפש נבי הזמה דעדות נפשות ולא תשיב יכול להזימה במלקות אבל הכא שלא כוון אלא לשוויה בן גרושה וכן חלוצה דליכא כי אם לאו בעלמא כיון שלקו תשיב שפיר עדות שאתה יכול להזימה *ועוי״ל דגבי עדות דבן גרושה וחלוצה לא חייבינן כלל באתה יכול להזימה דמהיכא נפקא לן דבעינן עדות שאתה יכול להזימה מכאשר זמם והא מוכח בגמרא דכאשר זמם לא נכתב לגבי עדות דבן גרושה (ב) ולא קאי כלל עליה בשום לד שבעולם אבל התם גבי נערה המאורסה ודאי כאשר זמם קאי נמי עליהן *דאם התרו בה מיקטלי אינהו בשהוזמו ואינו אינו בלא הוזמו (והתם מיירי בלא התרו וכיון דכאשר זמם קאי עליהו) לכך בעינן אתה יכול להזימה ויש לדקדק אמאי לא נקט מעידין אינו באים פלוני שהוא ממזר כו׳ דאם הוה שייך בין בישראל בין בכהנים וכן גרושה לא פסיל אלא בכהנים ויש לייסב דנקטיה משום דקאי אזוממי בת כהן כדאיתא בגמרא ולכך נקט מידי דשייך בכהונה:

מעידין אינו באים פלוני שהוא בן גרושה ואמאי הא הויא לה עדות *וא״ת היאך הם יכולים לחייבו גלות בעדותן והא יכול לומר מזיד הייתי כדאמר נבי אכלת חלב בפ״ק דבכא מציעא (דף נ:) וי״ל דמיירי כשראו בו רגלים לדבר שנשמט הברזל מקנו ואיכא למימר דלא נתכוין אבל קשה מהא דתנן פרק אלו הן הגולין (לקמן דף ט·) דשוגא איכא גולה ואמאי איכא גולה כיון דראו דהוי רגלים לדבר וי״ל דשאני שוגא דיש לנו לומר טפי דבשגגה הכהו ועוד י״ל דמיירי שפיר דליכא רגלים לדבר והשתא ניחא משוגא ומ״מ אוהב גולה כגון דשתיק כשאמרו לו העדים בודאי אי הוה אמר לא הרגתיו יכול לתרץ ולומר לא הרגתיו שוגג אלא מזיד כמו *בלא אכלתי חלב אבל כיון דשתיק כהודאה דמיא: **כל** הזוממין מקדימין לאותה מיתה · פי׳ הקונטרס אין להם נס והמלבה וקשה דמאי קמ״ל פשיטא ובכתובות* פירש שרוצה לומר מקדימין שלא יענו הדין וגם זה קשה דמאי קמ״ל פשיטא לכך פירש ר״י מקדימין הכי פירושו ודאי אתה לריך להמיתן במיתה אבל ודאי אם אינו יכול לפ״ה נמיתם בכל מיתה שנוכל כדתניא *הכה תכה (ב״מ דף לא:) וקשה דאמרינן פרק נגמר הדין (סנהדרין דף מה:) דרוצח וגואל הדם הוו ב׳ כתובין הבאין כאחד וכן קשה דבתוספתא (פי״ב דסנהדרין) תניא *) אבל הזוממין שאין אתה יכול להמיתן במיתה הכתובה בהן אתה ממיתם בכל מיתה ודרשינן ליה מן קרא דובערת הרע מקרבך ואמאי (ד) הוי רוצח וגואל הדם ב׳ כתובין הבאים כאחד ותירץ ה״ר יוסף דרוצח וגואל הדם הוו ב׳ כתובים הבאין כאחד לענין שלא נלמוד שאר מוזמתין מהם להמיתם אף במיתה שאינה מד׳ מיתות ב״ד אבל *מד׳ מיתות ב״ד פשיטא נמיתם בכל חייבי מיתות: **זוממי** בת כהן ובועלה שאין מקדימין לאותה מיתה אלא למיתה אחרת · בועלה דדרשינן היא ולא בועלה וזוממי בת כהן דכתיב לאחיו (ה) דדרשינן לאחיו ולא לאחותו וא״ת למה לי דרשא דלאחיו ולא לאחותו היפוך ליה מהיא דנפקא לן דדרשינן (סנהדרין נא.) אם אביה היא מחללת היא ולא בועלה היא ולא זוממיה וי״ל הואיל וזוממיה באו לחייבה שריפה לא יבא לאוקומי מיעוטא דהיא אלא בבועלה ולא ממעטינן זוממין (אלא מן (ו) לאחיו) אבל כיון דכתיב לאחיו דרשינן נמי מהיא למעוטי זוממיה אבל קשה כיון דכתיב לאחיו אמאי איצטריך למעוטי זוממין מהיא וי״ל דאי מאחיו הוה אמינא דה״מ כשהבועל לא היה נדון קרינן ביה לאחיו אבל אם לא היה נדון על פי עדותן כגון שהיה קטן בן ט׳ שנים ויום אחד לו שלא הכירו הבועל לא קרינן ביה לאחיו קמ״ל היא ולא (ז) זוממין למעוטי זוממין בכל ענין ומתחלה היה ר״י מסופק בהאי מילתא ושוב פשטה מפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מו.) דקאמר מיתה אחת מענין שתי מיתות כגון בת כהן ובועלה או בת כהן וזוממי (ח) זוממין והשתא למה ליה זוממי זוממין תיפוק ליה דאיכא שתי מיתות בלא זוממי זוממין משום הבועל שהוא בחנק אלא שמע מינה דאיירי כגון דליכא דין מיתה בבועלה כגון שהוא קטן כדפירשתי ואפ״ה קאמרי זוממי זוממי בחנק אלמא דהוה זוממין בחנק אע״פ דליכא דין מיתה בבועל: **ועוד** מדקתני לקמן · *פיר׳ הקונטרס דמאי בעי כילד וכו׳ הא קתני (ט) לקמן וכו׳ ועוד יש לפרש ועוד כלומר ואם תמצא לומר דלשון הזמה הוא זה אינו בעל כרחך דין הזמה קאמר כדקתני ולאלמוי קושייתא קמייתא: **בעינן** כאשר זמם וליכא · קשיא היכא שמעידין שהוא מגרי שני דאינן

א) א מייר״פ״כ מכל׳ עדות סלכה ח סמנ עשין קי מומ״מ סי׳ לח: ב) ב מיי׳ שם סי׳ח כל׳ ח סמנ שם: ג) ג מיי׳ שם פ״כ כל׳ י סמנ שם:

רבינו חננאל

כיצד העדים נעשין זוממין מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה כו׳, ואקשינן [הא כיצד כו׳] היאך אתם מעידים ביום פלוני שהרג פלוני את פלוני במקום פלוני ואתם הייתם עמנו בשום פלוני הרי אלו עוממין. ופרקינן תנא התם קאי כל הזוממין מקדימין לאותה מיתה תיץ מזוממי בת כהן ובועלה. ויש עדים אחרים שאין בהם הזמה כל עיקר אלא מלקות בשלמא כיצד מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה כו׳ אין אומרים יעשה זה בן גרושה כו׳. שנאמר ונעשיתם לו כאשר זמם לו ולא לזרעו ולישפליה ליה לדידיה לחודיה. בעינן כאשר זמם וליכא. כלומר הוא לא בא אלא לפסול לו ולזרעו ואם באת לפוסלו לו לבדו הנה לא נעשה כאשר זמם לעשות. בר פדא אמר ק״ו המחלל אינו מתחלל פי׳ כהן גדול ח) שבא על אלמנה וחילולה הוא אינו מתחלל הער שבא לחלל והעיד עליו שהוא בן גרושה ונתכוין לחללו ולא חללו אינו דין שלא יתחלל. ומתקיף רבינא אי הכי בטלת תורת עדים זוממין דאיכא למימר לדבריך

ח) כ׳ רש״י ורניט נקט לה בכ״ג דכתיב לה׳ נקבל ופ׳ קדושין עז ב׳ כותב כג כ׳.

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה מעידין וכו׳ בן גרושה וחלוצה דכתי: (ב) בא״ד גרושה וחלוצה ולא: (ג) ד״ה כל כו׳ ממיתה שבא לכתים אותו אבל אם ודאי באתין יכולים לכתיבה כתוהה מיתה אף״ה נמיתם: (ד) בא״ד ואמאי הא כו׳: (ה) ד״ה זוממי כו׳ לאחיו ודרשינן לאחיו: (ו) בא״ד מן לאחיו אבל כיון דכתיב לאחיו וכו׳ אבל קשה כיון דכתיב לאחיו וכו׳ וי״ל דאי מלאחיו כו׳: (ז) בא״ד ולא זוממיה למעוטי: (ח) בא״ד וזוממי זוממיה והכתה למה ליה זוממי זוממיה וכו׳ זוממי זוממיה בחנק: (ט) ד״ה ועוד וכו׳ קתני ה לקמן:

גליון השס

תוס׳ ד״ה מעידין כו׳. וי״ל כיון דשוקין. פי׳ שיפה מקונגס ב״קדף סה ע״א ד״ה מעדה שאתה יכול לאחיכה: **בא״ד** ועי״ל דגבי עדות דב״ג.

מכות ט״ו

מכות ט״ו

נ״ל

[ניפה כילקוט]

[כריתות יב.]

[דף מה. ע״ב]

רש״ל מות יומת כו׳ [עיינרש״ל]

בד׳ מיתות ב״ד פשיטא דמיתם בכל חייבי מיתות מסר״ס

רש״ל מ״ז

רש״ל הוא כפירוש הקונט׳

[לקמן דף ט·] דשוגא איכא גולה ואמאי דומיא דאוהב גולה ואמאי איכא גולה כיון דראו דהוי רגלים לדבר וי״ל דשאני שוגא דיש לנו לומר טפי דבשגגה הכהו ועוד י״ל דמיירי שפיר דליכא רגלים לדבר והשתא ניחא משוגא ומ״מ אוהב גולה כגון דשתיק כשאמרו לו העדים בודאי אי הוה אמר לא הרגתיו יכול לתרץ ולומר לא הרגתיו שוגג אלא מזיד כמו *בלא אכלתי חלב אבל כיון דשתיק כהודאה דמיא: **כל** הזוממין מקדימין לאותה מיתה · פי׳ הקונטרס אין להם נס והמלבה וקשה דמאי קמ״ל פשיטא ובכתובות* פירש שרוצה לומר מקדימין שלא יענו הדין וגם זה קשה דמאי קמ״ל פשיטא לכך פירש ר״י מקדימין הכי פירושו ודאי אתה לריך להמיתן במיתה אבל ודאי אם אינו יכול לפ״ה נמיתם בכל מיתה שנוכל כדתניא *הכה תכה (ב״מ דף לא:) וקשה דאמרינן פרק נגמר הדין (סנהדרין דף מה:) דרוצח וגואל הדם הוו ב׳ כתובין הבאין כאחד וכן קשה דבתוספתא (פי״ב דסנהדרין) תניא *) אבל הזוממין שאין אתה יכול להמיתן במיתה הכתובה בהן אתה ממיתם בכל מיתה ודרשינן ליה מן קרא דובערת הרע מקרבך ואמאי (ד) הוי רוצח וגואל הדם ב׳ כתובין הבאים כאחד ותירץ ה״ר יוסף דרוצח וגואל הדם הוו ב׳ כתובים הבאין כאחד לענין שלא נלמוד שאר מוזמתין מהם להמיתם אף במיתה שאינה מד׳ מיתות ב״ד אבל *מד׳ מיתות ב״ד פשיטא נמיתם בכל חייבי מיתות: **זוממי** בת כהן ובועלה שאין מקדימין לאותה מיתה אלא למיתה אחרת · בועלה דדרשינן היא ולא בועלה וזוממי בת כהן דכתיב לאחיו (ה) דדרשינן לאחיו ולא לאחותו וא״ת למה לי דרשא דלאחיו ולא לאחותו היפוך ליה מהיא דנפקא לן דדרשינן (סנהדרין נא.) אם אביה היא מחללת היא ולא בועלה היא ולא זוממיה וי״ל הואיל וזוממיה באו לחייבה שריפה לא יבא לאוקומי מיעוטא דהיא אלא בבועלה ולא ממעטינן זוממין (אלא מן (ו) לאחיו) אבל כיון דכתיב לאחיו דרשינן נמי מהיא למעוטי זוממיה אבל קשה כיון דכתיב לאחיו אמאי איצטריך למעוטי זוממין מהיא וי״ל דאי מאחיו הוה אמינא דה״מ כשהבועל לא היה נדון קרינן ביה לאחיו אבל אם לא היה נדון על פי עדותן כגון שהיה קטן בן ט׳ שנים ויום אחד לו שלא הכירו הבועל לא קרינן ביה לאחיו קמ״ל היא ולא (ז) זוממין למעוטי זוממין בכל ענין ומתחלה היה ר״י מסופק בהאי מילתא ושוב פשטה מפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מו.) דקאמר מיתה אחת מענין שתי מיתות כגון בת כהן ובועלה או בת כהן וזוממי (ח) זוממין והשתא למה ליה זוממי זוממין תיפוק ליה דאיכא שתי מיתות בלא זוממי זוממין משום הבועל שהוא בחנק אלא שמע מינה דאיירי כגון דליכא דין מיתה בבועלה כגון שהוא קטן כדפירשתי ואפ״ה קאמרי זוממי זוממי בחנק אלמא דהוה זוממין בחנק אע״פ דליכא דין מיתה בבועל: **ועוד** מדקתני לקמן · *פיר׳ הקונטרס דמאי בעי כילד וכו׳ הא קתני (ט) לקמן וכו׳ ועוד יש לפרש ועוד כלומר ואם תמצא לומר דלשון הזמה הוא זה אינו בעל כרחך דין הזמה קאמר כדקתני ולאלמוי קושייתא קמייתא: **בעינן** כאשר זמם וליכא · קשיא היכא שמעידין שהוא מגרי שני דאינן

ומה הסוקל ליט נסקל · פי׳ הקונטרס כשהרגו אין נהרגין דין הוא דאתו להרוג ולא הרגו דאין נהרגין וקשה טובא חדא דה״ל למימר כדאמרינן לקמן (דף ה:) הרגו אין נהרגין ועוד מאי פריך שאני הכא דגלי קרא בהדיא דהכא לסקול ולא סקל דנסקל בהאוא קרא גופיה דחזינן דהסוקל ליט נסקל כדכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה אבל לעולם אימא לך דאתיא לך שפיר ק״ו דלעיל דלענין חילול דהא לא גלי קרא בשום מקום דשייך בדבר הזה שיתחלל הזמה ועוד קשה דהוה ליה לתרץ דהתם ודאי לא עבדינן ק״ו משום דא״כ בטלת תורת עדים זוממין לגמרי ולא משכחת לה כאשר זמם אבל לעיל דלא בטלת תורת עדים זוממין שייך שפיר למיעבד ק״ו לכך פירש ר״ת דה״ק ומה הסוקל ליט נסקל פירוש אדם שסוקל חבירו באבנים ומת דנדון בסייף ולא בסקילה הכא ליסקל ולא נסקל עדים שמעידין איש פלוני שמחויב סקילה ולא נסקל על ידם אינו דין שלא יסקלו והשתא לא בטלת לגמרי דאיכא לאוקומי קרא דועשיתם כאשר זמם כשהן מעידין שמחויב שאר מיתות ב״ד שאינו בסקילה ואפ״ה לא עבדינן האי ק״ו (נ) א) דהכי קאמר לו לעיל דלא עבדינן ק״ו בכהאי גוונא(ב):

ומה הסוקל ליט נסקל · עדים שלא החמו עד שנהרג הגדון ואח״כ הוזמו אין נהרגין כדאמרינן בפרקין (דף ה:) הרגו אין נהרגין דכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה: הכא לסקול ולא סקל · שהוזם עד שלא נהרג הגדון: הוא שעשה מעשה במזיד אינו גולה · ההורג שעשה מעשה אור מעשה אם במזיד עשאו אינו גולה

ומה הסוקל ליט נסקל · פי׳ הקונטרס כשהרגו אין נהרגין דין הוא דאתו להרוג ולא הרגו דאין נהרגין ועוד מאי פריך שאני הכא דגלי קרא בהדיא דהכא לסקול ולא סקל דנסקל בהאוא קרא גופיה דחזינן דהסוקל ליט נסקל כדכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה אבל לעולם אימא לך דאתיא לך שפיר ק״ו דלעיל דלענין חילול דהא לא גלי קרא בשום מקום דשייך בדבר הזה שיתחלל הזמה ועוד קשה דהוה ליה לתרץ דהתם ודאי לא עבדינן ק״ו משום דא״כ בטלת תורת עדים זוממין לגמרי ולא משכחת לה כאשר זמם אבל לעיל דלא בטלת תורת עדים זוממין שייך שפיר למיעבד ק״ו לכך פירש ר״ת דה״ק ומה הסוקל ליט נסקל פירוש אדם שסוקל חבירו באבנים ומת דנדון בסייף ולא בסקילה הכא ליסקל ולא נסקל עדים שמעידין איש פלוני שמחויב סקילה ולא נסקל על ידם אינו דין שלא יסקלו והשתא לא בטלת לגמרי דאיכא לאוקומי קרא דועשיתם כאשר זמם כשהן מעידין שמחויב שאר מיתות ב״ד שאינו בסקילה ואפ״ה לא עבדינן האי ק״ו (נ) א) דהכי קאמר לו לעיל דלא עבדינן ק״ו בכהאי גוונא(ב):

א) רש״א והיכי קאמר לעיל דעבדינן ק״ו בכה״ג: ב) [וע״ע מ״ש תוס׳ מנחות סו. ד״ה כמפגל]:

ומה הסוקל ליט נסקל · עדים שלא החמו עד שנהרג הגדון ואח״כ הוזמו אין נהרגין כדאמרינן בפרקין (דף ה:) הרגו אין נהרגין דכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה: הכא לסקול ולא סקל · שהוזם עד שלא נהרג הגדון: הוא שעשה מעשה במזיד אינו גולה · ההורג שעשה מעשה אור מעשה אם במזיד עשאו אינו גולה

ומה הסוקל ליט נסקל · עדים שלא החמו עד שנהרג הגדון ואח״כ הוזמו אין נהרגין כדאמרינן בפרקין (דף ה:) הרגו אין נהרגין דכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה: הכא לסקול ולא סקל · שהוזם עד שלא נהרג הגדון: הוא שעשה מעשה במזיד אינו גולה · ההורג שעשה מעשה אור מעשה אם במזיד עשאו אינו גולה

תורה אור

ומה הסוקל ליט נסקל · עדים שלא החמו עד שנהרג הגדון ואח״כ הוזמו אין נהרגין כדאמרינן בפרקין (דף ה:) הרגו אין נהרגין דכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה: הכא לסקול ולא סקל · שהוזם עד שלא נהרג הגדון: הוא שעשה מעשה במזיד אינו גולה · ההורג שעשה מעשה אור מעשה אם במזיד עשאו אינו גולה

ומפיטו בזמן שאינו נהרג כגון במזיד בלא התראה: הם שלא עשו מעשה · אלא דיבור בעלמא ובמזיד העידו אינו דין שלא יגלו על המזיד: ומקשינן לרבי יוחנן והיא הטותנת · המדה הזאת שהבאת לפטרן היא הטותנת להם חוכת גלות הוא לפי שעשה מעשה אם במזיד עשאו אינו גולה דלא תהוי ליה כפרה: הם שלא עשו מעשה יגלו. על זדונן כי היכי כו׳: רמז לעדים זוממין · שלוקין עדי בן גרושה או עדי גלות שפטרם הכתוב מדין הזמה מכין שהן לוקין ולקמיה פריך תיפוק ליה מלא תענה: משום דהלדיקו את הלדיק ט׳ · בתמיה אי והלדיקו והרשיעו בדיינין קאמר ולדיק ורשע בבעלי דינין למה לי והלדיקו לדיק ט׳ ליכתוב כי יהיה ריב בין אנשים ונעשו אל המשפט ושפטום והיה אם בן הכות למה הוזכרה כאן לדקת לדיק וכי כל מקום שהלדיקו ב״ד את הזכאי וחייבו את החייב יש מלקות דאתא קרא למיתלי מלקות בהלדיקו והרשיעו אלא על כרחך בעדים מתחני עדים שקרים שהרשיעו לדיק ובאו אחרים והזימום והלדיקו את הגדון שהוא לדיק והרשיעו את העדים הרשעים והיה אם בן הכות את הרשע אם הזמה זו בת מלקות היא שאינו יכול לקיים בה דין הזמה גמורה כגון בעדי בן גרושה או גלות והפילו השופט והכהו: ותיפוק ליה מלא תענה · כל עונשי לאוין מלקות אלא במקום שפירש לך בו עונש ולכן שאינו יכול לענשן בעונש הכתוב בהן ילקו: לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו · לקמן ליף לה בפרק ג׳ (דף יג:): ואין משלמין כופר · אם העידו בשור המועד שהרג את האדם והוזמו והיו מחייבין את הבעלים כופר דכתיב (שמות כא) אם כופר יושת עליו וגו׳: ואין נמכרין · אם העידוהו שגנב ואין לו מה לשלם ועמד היו לימכר כדכתיב ונמכר בגנבתו: אין משלמין ע״פ עצמן · אם הזמו בב״ד ולא הספיק בעל דין להעמידן בדין על הזמתן עד שברחו ובאו בב״ד אחר והודו שהוזמו בב״ד פלוני ולקמן מפרש טעמא: כופרא כפרה · לכפר על זה שהרג שורו את האדם והני לאו בני כפרה נינהו שלא הרג שורם אדם: ומר סבר כופרא ממונא · שהזיק גופו של זה ונתחייב ליורשיו דמי ההרוג: כופרא כפרה · לכפר על עצמו שחייב מיתה בידי שמים לפיכך יתן דמי עצמו: בדניזק שיימינן · בהכי הוא ליה כפרה כי יהיב דמי ניזק ולקמיה מפרש טעמיה: מאי טעמייהו דרבנן · דאתו לא מסתבר טעמיה כיון דכופרא כפרה דמי עצמו בעי למיתב: נאמר השתא למעלה · בגונף אשה הרה כאשר ישית עליו בעל האשה (שם): ונאמר השתא למטה · בכופר אם כופר יושת עליו: מה להלן בדניזק שמשלם דמי וולדות שנזקו: פדיון נפשו · דשתן את הכופר: ורבנן. אמרי לך אין ודאי פדיון נפשו דכופרא כפרה מיהו בדניזק שיימינן ובהכי הוא למזיק פדיון נפשו: דאתיא ליה לדידיה · שיש לו לגנב ממון לשלם דמי הגניבה אם לא הוזמו ולהם אין מה לשלם דמיגו דאיהו לא הוה מזדכן אם לא הוזמו אינהו נמי כי הוזמו לא מזדכני שהרי לא זממו למכרו: וקנסא אינו משלם ע״פ עצמו · דכתיב גבי כסף אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו (נ״ק דף סד:): חדע · דקנסא הוא שהרי המעידים בנפש לא הרגו אדם ולא נהרג אדם על פיהם ונהרגין ומשלמין ממון:

ומה הסוקל ליט נסקל · פי׳ הקונטרס כשהרגו אין נהרגין דין הוא דאתו להרוג ולא הרגו דאין נהרגין ועוד מאי פריך שאני הכא דגלי קרא בהדיא דהכא לסקול ולא סקל דנסקל בהאוא קרא גופיה דחזינן דהסוקל ליט נסקל כדכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה אבל לעולם אימא לך דאתיא לך שפיר ק״ו דלעיל דלענין חילול דהא לא גלי קרא בשום מקום דשייך בדבר הזה שיתחלל הזמה ועוד קשה דהוה ליה לתרץ דהתם ודאי לא עבדינן ק״ו משום דא״כ בטלת תורת עדים זוממין לגמרי ולא משכחת לה כאשר זמם אבל לעיל דלא בטלת תורת עדים זוממין שייך שפיר למיעבד ק״ו לכך פירש ר״ת דה״ק ומה הסוקל ליט נסקל פירוש אדם שסוקל חבירו באבנים ומת דנדון בסייף ולא בסקילה הכא ליסקל ולא נסקל עדים שמעידין איש פלוני שמחויב סקילה ולא נסקל על ידם אינו דין שלא יסקלו והשתא לא בטלת לגמרי דאיכא לאוקומי קרא דועשיתם כאשר זמם כשהן מעידין שמחויב שאר מיתות ב״ד שאינו בסקילה ואפ״ה לא עבדינן האי ק״ו (נ) א) דהכי קאמר לו לעיל דלא עבדינן ק״ו בכהאי גוונא(ב):

א) רש״א והיכי קאמר לעיל דעבדינן ק״ו בכה״ג: ב) [וע״ע מ״ש תוס׳ מנחות סו. ד״ה כמפגל]:

ומה הסוקל ליט נסקל · עדים שלא החמו עד שנהרג הגדון ואח״כ הוזמו אין נהרגין כדאמרינן בפרקין (דף ה:) הרגו אין נהרגין דכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה: הכא לסקול ולא סקל · שהוזם עד שלא נהרג הגדון: הוא שעשה מעשה במזיד אינו גולה · ההורג שעשה מעשה אור מעשה אם במזיד עשאו אינו גולה

ומה הסוקל ליט נסקל · עדים שלא החמו עד שנהרג הגדון ואח״כ הוזמו אין נהרגין כדאמרינן בפרקין (דף ה:) הרגו אין נהרגין דכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה: הכא לסקול ולא סקל · שהוזם עד שלא נהרג הגדון: הוא שעשה מעשה במזיד אינו גולה · ההורג שעשה מעשה אור מעשה אם במזיד עשאו אינו גולה

תורה אור

ומפיטו בזמן שאינו נהרג כגון במזיד בלא התראה: הם שלא עשו מעשה · אלא דיבור בעלמא ובמזיד העידו אינו דין שלא יגלו על המזיד: ומקשינן לרבי יוחנן והיא הטותנת · המדה הזאת שהבאת לפטרן היא הטותנת להם חוכת גלות הוא לפי שעשה מעשה אם במזיד עשאו אינו גולה דלא תהוי ליה כפרה: הם שלא עשו מעשה יגלו. על זדונן כי היכי כו׳: רמז לעדים זוממין · שלוקין עדי בן גרושה או עדי גלות שפטרם הכתוב מדין הזמה מכין שהן לוקין ולקמיה פריך תיפוק ליה מלא תענה: משום דהלדיקו את הלדיק ט׳ · בתמיה אי והלדיקו והרשיעו בדיינין קאמר ולדיק ורשע בבעלי דינין למה לי והלדיקו לדיק ט׳ ליכתוב כי יהיה ריב בין אנשים ונעשו אל המשפט ושפטום והיה אם בן הכות למה הוזכרה כאן לדקת לדיק וכי כל מקום שהלדיקו ב״ד את הזכאי וחייבו את החייב יש מלקות דאתא קרא למיתלי מלקות בהלדיקו והרשיעו אלא על כרחך בעדים מתחני עדים שקרים שהרשיעו לדיק ובאו אחרים והזימום והלדיקו את הגדון שהוא לדיק והרשיעו את העדים הרשעים והיה אם בן הכות את הרשע אם הזמה זו בת מלקות היא שאינו יכול לקיים בה דין הזמה גמורה כגון בעדי בן גרושה או גלות והפילו השופט והכהו: ותיפוק ליה מלא תענה · כל עונשי לאוין מלקות אלא במקום שפירש לך בו עונש ולכן שאינו יכול לענשן בעונש הכתוב בהן ילקו: לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו · לקמן ליף לה בפרק ג׳ (דף יג:): ואין משלמין כופר · אם העידו בשור המועד שהרג את האדם והוזמו והיו מחייבין את הבעלים כופר דכתיב (שמות כא) אם כופר יושת עליו וגו׳: ואין נמכרין · אם העידוהו שגנב ואין לו מה לשלם ועמד היו לימכר כדכתיב ונמכר בגנבתו: אין משלמין ע״פ עצמן · אם הזמו בב״ד ולא הספיק בעל דין להעמידן בדין על הזמתן עד שברחו ובאו בב״ד אחר והודו שהוזמו בב״ד פלוני ולקמן מפרש טעמא: כופרא כפרה · לכפר על זה שהרג שורו את האדם והני לאו בני כפרה נינהו שלא הרג שורם אדם: ומר סבר כופרא ממונא · שהזיק גופו של זה ונתחייב ליורשיו דמי ההרוג: כופרא כפרה · לכפר על עצמו שחייב מיתה בידי שמים לפיכך יתן דמי עצמו: בדניזק שיימינן · בהכי הוא ליה כפרה כי יהיב דמי ניזק ולקמיה מפרש טעמיה: מאי טעמייהו דרבנן · דאתו לא מסתבר טעמיה כיון דכופרא כפרה דמי עצמו בעי למיתב: נאמר השתא למעלה · בגונף אשה הרה כאשר ישית עליו בעל האשה (שם): ונאמר השתא למטה · בכופר אם כופר יושת עליו: מה להלן בדניזק שמשלם דמי וולדות שנזקו: פדיון נפשו · דשתן את הכופר: ורבנן. אמרי לך אין ודאי פדיון נפשו דכופרא כפרה מיהו בדניזק שיימינן ובהכי הוא למזיק פדיון נפשו: דאתיא ליה לדידיה · שיש לו לגנב ממון לשלם דמי הגניבה אם לא הוזמו ולהם אין מה לשלם דמיגו דאיהו לא הוה מזדכן אם לא הוזמו אינהו נמי כי הוזמו לא מזדכני שהרי לא זממו למכרו: וקנסא אינו משלם ע״פ עצמו · דכתיב גבי כסף אשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע את עצמו (נ״ק דף סד:): חדע · דקנסא הוא שהרי המעידים בנפש לא הרגו אדם ולא נהרג אדם על פיהם ונהרגין ומשלמין ממון:

עין משפט נר מצוה

ד א מיי׳ פ״כ מהל׳ עדות הל׳ ט סמג עשין קי:
ה ב מיי׳ פי״ח מהל׳ סנהדרין הלכה כ:
ו ג ד מיי׳ פ״כ מהל׳ עדות הלכה מ סמג עשין סט:
ז ה מיי׳ פ״ו מהל׳ מקח ממון הלכה ד סמג עשין סז:
ח ו ז מיי׳ שם פי״ח הל׳ ח סמג שם:
ט ח מיי׳ פי״ח מהל׳ עדות הלכה מ סמג עשין קי עוה״מ סי׳ לח:

רבינו חננאל

ומה הסוקל אינו נסקל כדקי״ל לא הרגו נהרגין הרגו אין נהרגין ח) הבא לסקול ולא סקלו אינו דין שלא יסקל. אלא מתוורתא כרשנין מעיקר׳ ועשיתם לו ולא לזרעו. מעירנו באיש פלוני שחייב גלות ונמצאו זוממין אין אומרים יגלה זה תתתיו אלא לוקין ארבעים. מנא לן אמר ריש לקיש דאמר קרא הוא ינוס הוא ולא זוממין. ר׳ יוחנן אמר ק״ו ומה הוא אם עשה במזיד בלא התראה אינו נהרג ואינו גולה הן שאע״פ שהן במזיד לא עשו מעשה אינו דין שלא יגלו. ודחי׳. היא הגיהנת בלומר מדבריך ראוי הוא שיגלו כדי שתהיה להן כפרה מאחר שלא עשו מעשה אבל הוא שעשה מעשה במזיד לא תהיה כפרה בגלות. ונדחו דברי ר׳ יוחנן ועמדו דברי ריש לקיש: אמר עולא רמז לעדים זוממין שלוקין מן התורה מנין שנאמר והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע. משום והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע ילקה. אלא כגון דאתו עדים והרשיעו הצדיק והצדיקו הרשע. ואתו שהדי אחריני והצדיקו את הצדיק דמע״קרא והרשיעו את הרשע כלומר שוינהו להנהו שהדי קמאי רשעים והיה אם בן הכות הרשע. אבל מלאו דלא תענה אין לוקין משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה: ת״ר ד׳ דברים נאמרו בעדים זוממין אין נעשין בן גרושה או בן חלוצה ואין נולין לערי מקלט ואין משלמין את הכופר ואין נמכרין לעבד עברי. משום ר׳ עקיבא אמרו אף אין משלמין [על פי עצמן. אין נעשין בן גרושה וכו׳] ואין נולין לערי מקלט שנאמר הוא ינוס הוא ולא זוממין. ואין משלמין כופר מאי טעמא כופרא כפרה הוא והני לאו בני כפרה נינהו כיצד כגון שהעידו כי שורו של פלוני הרג פלוני שמחייבין אותו כופר ונמצאו זוממין אין משלמין את הכופר: ואין נמכרין לעבד עברי. מאי טעמא אמר רבא דאמר קרא אם אין לו ונמכר בגנבתו בגנבה

רי׳ אמר

הנותנת

לא מזדכני יכו׳

מזדכני לגבל וכו׳

מי היית מזדכני

במזדכ״ל בזמוסו

מאי היא • הא ממון ביד בעליו דקאמר ר"נ היינו דלא נעשה מעשה מעדין לא שלם אלא שנעמר היו לשלם: משלמין בממון • אם שלשה בדים הן או ארבעה משלמין בימיהם בית דין נעשין שלש בימיהן השוחטים בפרטון אים לפי חלקו אי נמי האי משלמין ליטלמא הוא מחלקין הפרטון בין שלמתן והוא הדין נמי אם ארבעה הן מרבעין: כל כמיניה • בחמיה וכי טל הוא לחזור בו ויפטור הגדון שלשם: הטעם • אני ופלוני וחבירו היו מודה: וחוייבנו ממון • בב"ד שהוזמנו והעמידו הגדון בדין על חמתו ותיבטו בב"ד ומההוא שעתא ממונא הוא גבייהו ואיזה מרשיע את שלמו שבבר הרשיעוהו אלהים: כיון דלחבריה לא מני מחייב ליה • שאינו נאמן על חבירו: **מתני'** שגירש את אשתו • בפניו ביום פלוני וזה אומר לא גרשתי ואיני חייב לה כתובה ונמלאו זוממין בעמנו הייתם: הלא בין היום כו' • כלומר מה ישלמו אלו אם תאמר כל הכתובה והלא שמא מות או יגרשנה היום או מחר וסופו ליתן לה כתובה נמלאו שלא היו מפסידין אותו כלום: אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו • מספק שאם נתארמלה או נתגרשה טלנה לוקח ואם מתה יירשנה בעלה יפסיד מעותיו שנתן וכגמ' מפרש אלו קא מחייב להו תנא דמתני' ליתן: **גמ'** כילד שמין • כלומר אלו קא מחייב להו למיתב דיש לפסור משנתנו לשני לדיים כילד הרי יש לאיש ולאשה זכות ספק בכתובה זו היא מלפה שאם ימות או יגרשנה תגבה את סולה והוא מלפה שאם תמות בחייו יירשנה יפה כח זכותו מכח זכותה שהוא אוכל פירות הקרקע המיוחד לכתובתה תמיד ולא היא יוצר שהוא מוחזק ושומר והיא מחסרת נוביינא ואם בא למכור לאחר זו זכות ספיקה וזה זכות ספיקו שלו נמכר ביותר מבלה וישנא דמתני' משמע שמין זכות ספיקה דקתני כמה אדם רוצה ליתן שאם נתארמלה והא ליכא למימר שאוכן דמיס יתנו הזוממין שהרי לא זכות ספיקה בלו להפסידו אלא זכות ספיקו שהיו מחייבין אותו לפרוע מיד ויש לומר דה"ק שמין זכות ספיקה כמה אדם רוצה ליתן בטובת הגאה שלה ואותו לא ישלמו וכל השאר ישלמו שכל השאר היו מפסידין אותו בעדותם אבל אותן דמיס לא היו מפסידין אותו שהרי גם עתה כשהוזמו אם היתה רוצה למכרה יתן לה הבעל ברצון טובת הגאה זו או דלמא זכות ספיקו קאמר מתני' לשייומו ואותן דמיס יתנו העדים ולא מחייבינן להו כולי האי שיתנו כל הכתובה תון מטובת הגאתה דשמא לא היה נפסד בעדותן כל כך שאף עתה כשהן זוממין שמא ימות מחר ותגבה הכל כי היא לא תמכרנה לו בטובת הגאה אבל טובת הגאתו יתנו לו שכך היו מפסידין אותו שאם לא הוזמו היה פורע מיד עכשיו שהוזמו יש לו בה זכות ספיקו בכתחלה ושאם נתארמלה דמתני' ה"ק אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה זו שהיא תלויה בספק שאם נתארמלה תגבנה היא ואם מתה יירשנה בעלה ושמין בית דין זכות ספיקו ויתנו לו: כמה אדם רוצה ליתן בו ואותו יתנו הזוממין: רב נתן אמר באשה • זכות ספיקה אומדין ואותו לא ישלמו (וכל השאר ישלמו) ואומר גדול הוא אגלן: אמר רב פפא באשה • שמין כרב נתן ובכתובתה לא ישלמו לו אלא העודף בכתובתה על הדמים הללו אבל לא נכסי מלוג היו מפסידין אותו בעדותן מלאכול פירות בחייה ומלירש אותה בעותה אין משלמין דיכולין לומר אם לא העדר אלא על כתובתה ולא ידענו שהיו לה נכסי מלוג ואני לא קי שמעתיה וכך שמעתי רב חסדא אמר בבעל לפי מה שהן נכסי הבעל אם עדיות אומדין את טובת הגאתה (ג) כשהלוקח מדקדק בכך רב נתן אמר באשה ובא רב פפא ופירש מאי ובאשה דקאמר רב נתן בכתובתה שאם ייחד לה קרקע לכתובתה בו ישומו ולבי מנמנם בה חדא היכי מחייבינן להו זכות ספיקה הלא לא היו מפסידין אותו אלא זכות ספיקו ושוד דהכי אבעי ליה למיתני רב חסדא אמר בנכסי הבעל ותו היכא דייחד לה שדה לכתובתה מאי טעמא דרב חסדא דפליג

*מאי גיהדילא עשו מעשה היינו דרבה ואיבמא ובן אמר ר"נ אמר רב יהודה אמר רב עד זוממים משלם לפי חלקו • מאי משלם לפי חלקו? אילימא דהאי משלם פלגא והאי משלם פלגא, תגנא *משלשין בממון ואין משלשין בהמלקות! אלא, כגון • דאיתזום חד מיניהו, דמשלם פלגא דידיה • ומי משלם? והא תניא *אין עד זוממים משלם ממון עד שיזומו שניהם! אמר רבא באומר עדות שקר (ה) העדתי: כל כמיניה, **כגון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד! אלא, באומר העדנו והוזמנו בב"ד פלוני • כמאן? דלא כר"ע דאי כר"ע, *הא אמר אינו משלם ע"פ עצמו! אלא, באומר העדנו והוזמנו בב"ד פלוני וחייבנו ממון • ס"ד אמינא כיון דלחבריה לא מני מחייב ליה, אידו נמי לא מיחייב קמ"ל:

מתני' • מעידין אנו את איש פלוני שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה והלא בין היום ובין למחר סופו ליתן לה כתובתה, *אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה שלו זו שאם נתאלמנה או נתגרשה, ואם מתה יירשנה בעלה: גמ' • כיצד שמין • אמר רב אושעיא • אומר • באשה • ובכתובתה: מתני' • מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב להחזיר אלף זוז על מנת ליתנן לו מכאן ועד עשר שלשים יום והוא אומר מכאן ועד עשר שנים, *אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויחזיר בידו אלף זוז בין נותנן מכאן ועד ל' יום בין נותנן מכאן ועד עשר שנים: גמ' • אמר רב יהודה אמר שמואל • המלוה את חבירו לעשר שנים, שביעית משמטתו.

ואע"ג

באומר עדות שקר העדתי • ושוב הוחם לכאורה משמע (ג) דכי אמר הכי משלם חלקו דא"כ בקם להפסיד ממון חבירו בעדותו ולא נראה דהא ליתא מאן דמשלם ממון אלא א"כ הוחם במקום פלוני עמנו הייתם לכך יש לפרש עדות שקר העדתי ושוב החמו שיהן דהשתא יש לפרש (ד) כדאמר עדות שקר העדתי סותר עדותו ולא שייכא ביה תורת הזמה כי אם בחבירו ופריך הא כל כמיניה אפי' הוא בעצמו אתי לידי הזמה דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד והוי כלא סתר את דבריו וא"כ הוו שניהם זוממין ומשלמין ממון:

כיצד שמין • אותו זכות שיש לו לבעל בכתובתה דמה שהיא תחתיו יותר מאם גרשה לפי שאתה מוצא אותו יפוי כח שיש לו לבעל במה שהיא תחתיו בב' דרכים האחד אם ימכור לאחר זכות ספיקו שאם מתה יירשנה והשני הוא יקנה מאשתו זכות ספיקה שאם תתאלמן או תתגרש שהיא תמכור לו בדמים מועטים ובענין זה יפה כח זכותו יותר מאם(ה) למכור הוא זכות ספיקו כילד הרי שהיתה כתובתה ק' מנה אם בא למכור זכות ספיקו יתן לו הלוקח כ' מנה נמצא שזכות הבעל כמה הוא במה שהיא תחתיו עולה לכ' מנה בדרך זה וכשהיא מוכרת כתובתה עולה זכותו ס' מנה לפי שאין זכות ספיקה שוה כמו זכות ספיקו הדא שהוא מוחזק ועומד והיא מחסרת נוביינא ועוד שהוא אוכל תמיד פירות הקרקע המיוחד לכתובתה ולא היא ולכך *כשהוא מוכר זכות ספיקו בכ' מנה האשה מוכרת זכות ספיקה הן לבעל הן לאחר במ' מנה הרי לך שיקנה מאשתו זכות ספיקה שתהא לו כל הכתובה של ק' מנה במ' מנה והשתא בדרך זה עולה יפוי כח וזכות הבעל במה שהיא תחתיו לס' מנה כדפירשתי ולכך מבעי ליה כילד שמין מי אמרינן דשמין לאשה כמה אדם רוצה ליתן בזכות ספיקה דהייט ארבעים וכל השאר דהייט ס' מנה ישלמו שכל השאר (ו) מפסידין אותו בעדותן שמעידין שגירשה שהרי היו מחייבין אותו כל הכתובה וישנא דמתני' משמע הכי דקתני אומדין כמה אדם רוצה ליתן שאם נתארמלה או נתגרשה משמע דשמין באשה או דלמא הא לא אמרינן לשום באשה לחייב העדים לשלם כל הכתובה תון מזכות ספיקה כדפי' שמא לא היה נפסד בעדותם כולי האי דשמא לא תמכור לו האשה זכות ספיקה ולכך אין לנו לשום באשה כדפירשתי אלא שמין בבעל כמה יתנו לו בזכות ספיקו אם ימכור בה דהייט כ' מנה וכך ישלמו לו העדים שכך מפסידין אותו ושאם נתארמלה או נתגרשה דמתני' אלו למימר דשמין באשה אלא ה"ק אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובה (ז) זו שהיא תלויה בספק שאם תתאלמן או תתגרש תגבנה היא ואם מתה יירשנה בעלה ושמין בית דין זכות ספיקו ויתנו לו: **מעידין** אנו באיש פלוני שגירש אשתו ביום פלוני (ושונה) *) דהא מפסידין לאשה וי"ל דמיירי שמעשה ידיה שהן **) ביום שון כשאר כסות (ושונה) ושוד י"ל שאומרת גירשתני וא"כ מחלה לבעלה אותן (ג') דברים ואע"ג דאמרינן האשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת ה"מ היכא דליכא עדים אבל היכא דאיכא עדים לא כדאמרינן בכתובות פרק האשה שנתארמלה (דף כב): היכא

*) [טעות] **) [נ"ל ביום]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ג מהל' עדות הלכה ה סמג עשין קנ טוש"ע ח"מ סי' כט סעיף א:

יא ב מיי' פי"ח מס הל' ח סמג עשין קי:

יב ג ד מיי' פכ"א מס הלכה א סמג מס עומ"מ סי' לח:

יג ה מיי' מס הלכה ב סמג מס עומ"מ מס:

דאיתדם חד

לאו כל כמיניה הא בדא.

רבינו חננאל

(הנה) [היינו] לא עשו מעשה ומשלמין: אמר רב יהודה אמר רב עד זוממים משלם לפי חלקו. כגון שבא ואמר אנו פלוני ופלוני העדנו והוזמנו בבית דינו של פלוני וחייבונו ממון זהו משלם לפי חלקו. סר"א כיון דלחבריה לא מצי מחייב ליה אידו נמי לא משלם קמ"ל דמשלם לפי חלקו. אבל אחר שהעיד אם חזור בו ואמר שקר העדתי לאו כל כמיניה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. וכי האי גוונא לא א) מגיא דאינו משלם על פי עצמו אלא עדותו שהעיד עדות נכונה חשבינן ומתקיימת. וכן אם נמצא אחד מן העדים זוממים אינו משלם כלל דתניא לעולם אין משלמין ממון עד שיזומו שניהן. אבל אם הוחמו כולן משלמין כל אחד לפי חלקו דתנן משלשין במעות ואין משלשין במכות ג) אבל העידו שחייב פלונית ונמצאו זוממין כל אחד לוקח: מתני' מעידנו את איש פלוני שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה והלא בין היום בין למחר סופו ליתן לה כתובתה אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו שאם נתאלמנה או נתגרשה תגבה כתובתה ואם מתה יירשנה בעלה: כיצד אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה של זו שאם תמות אשה זו בחיי בעלה ויירשנה בעלה יזכה בה הקונה אותה מן הבעל ואם נתאלמנה או נתגרשה תגבה כתובתה ואם מעות הקונה וזהו שהיו מפסידין הבעל בעדותן

מעידים אנו, ולא נתן לה בין היום בין למחר כתובה אומרין. כיצד

אמר

מעידים אנו את איש פלוני וכו' ולא נתן לה כתובה והלא בין היום בין למחר אומרין כיצד וכו' ויהא אלף ג"ז בידו בין נותנן וכו' אבין נותנן.

איבא דאמרי המלוה חבירו (בשטר) לעשר שניס אין שביעית משמטתו · אומר ר"ת דהלכה כליטגא בתרא דה"ג מתני' מסייע ליה וקשיא לליטגא קמא (ה) ובאחרונה הגיה ר"ת "זמן עשר (כסף) כי יצוו ולא במשפט בחלי ימיו יעזבנו :

המוסר שטרותיו לב"ד · פירש הקונטר' דהייט פרוזבול ולא נראה דהא במסכת שביעית (פ"י מ"ב) תני המוסר שטרותיו לב"ד והדר קתני פרוזבול אינו משמט אלמא תרי מילי נינהו לכך נראה דתרי מילי נינהו ומוסר שטרותיו לב"ד מלאוריי"ת אינו משמט :

ושמואל אומר אין בו עליו אונאה · וא"ת מי דמי הכא השביעית ודאי עיקר אבל התם מי יימר דעיקר כראמרי' בהזהב (ב"מ דף נא:) [שמא לא יהא בו אונאה] וי"ל דה"ב מי יימר דעיקר שמא יפרע לו קודם :

על מנת שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה · פי' הקונטרס על מנת כו' כלומר אני מבטיחך מאונאה שאין בו והרי יש בו אונאה דהויא מקח טעות שכתב (ג) ולא נראה דהיכי מדמה ה"ג על מנת שלא תשמטני שביעית שביעית משמטת והתם לא שייך טעמא דמקח טעות ולכך פי' רשב"ם ע"מ שאין בו אונאה משמט שלא יחול איסור ולו דלא הוה על המקח וע"כ הוא חל שאין יכול לבטל (ג) מאותה אונאה ע"מ שאין לך עלי אונאה כלומר שלא תתבע לי האונאה אלא תמחול לי תנאו קיים וה"ג על מנת שלא תשמט שביעית כלומר שלא יחול איסור שביעית אם לקח ממך אחר השמטה שביעית משמטתו והשתא ניחא שהן שרין : אמר

ואע"ג דהשתא · בשביעית לא קרינא ביה לא יגוש שהרי אם בא לגבות בלא שביעית כמי איט יכול לא אמרי' כיון דלא קרינן ביה לא יגוש לא קרינן ביה שמטו דסוף אתי לידי לא יגוש והכי משמע ביה קרא לא יגוש בזמנו את רעהו כי קרא שמטה קודם לכן :

הורה אור מוסר שטרותיו לב"ד · הוא פרוזבול שהתקין הלל שכתוב בו מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה : אין משמטין · דלא קרינן ביה לא יגוש שהרי איט תובע כלום : לדידי מיפרשא לי כו' אין לו עליו אונאה · שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים ואם אמר לו ע"מ שאין בו אונאה אין זה מתנה שימחול לו אונאתו אלא הוא התנה עמו שאיט אונאה במכר זה והרי אט רואים שיש בו אונאה ובהאי מודה שמואל דיש לו עליו אונאה ה"ג אם אמר לו "לוה הלוני על מנת שלא תשמטני אתה בשביעית תנאי הוא זה ואע"פ שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים אבל אם אמר לו על מנת שלא תשמטני שביעית השביעית איט מסורה בידו להתנות שלא תהא השביעית משמטת לפיכך אין כאן תנאי : חביבי · תרגום של דודי רבי חייא אחי אביו היה : שהוא כזו · שקרויה שנה : הפותח בית הגואר · שעשה פה לאוצר חדש : חייב · שתיקון כלי האי דעקר לה הכא משום דאמר רב יהודה לעיל המלוה את חברו לעשר שניס כו' ואותביה רב כהנא נקט נמי לכולהו הכי מילי דשמעתין דאמריגהו רב יהודה ואותביה רב כהנא : וכי מה בין זה למנופת הבתים · דאמרינן בפרק חבית שנשברה (שבת דף קמו.) דמתיז ראשה בשבת בסייף לפתוח את הבתים : זה · דבית הגואר היה חיבור הלכך פתח תיקון חדש הוא זה אבל המנופה אע"פ שהיא טוחה על פי הבתים בטיט אין זה חיבור והוה לה כפתוחה ועומדת : חסר קורטוב לא גרסינן ברב יהודה : לא פסלוהו · זל בתר חזותא ויין איט פוסל את המקוה ופסול מקוה במיס שאובין מדרבנן הוא : והתני ר' חייא · שלשת לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיהן כמראה יין ונפלו המקוה · שהמשכרו לפסול : הא ר' יוחנן בן טורי · רב כרבי יוחנן בן טורי דאזיל בתר חזותא :

חסר

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ט מהל' שמיטין הל' יד סמג עשין קמט טוש"ע ח"מ סי' סז סעיף ב וסעי' יב: [יומר מבואר בתוס' דב"ב קמב: ד"ה ואין השביעית כו']

טו ב מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף יא:

טז ג מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף י :

יז ד מיי' פ"ו מהלכות מלוה ולוה ה סמג עשין מח טוש"ע ח"מ סי' לח סעיף ה בהגה"ה : יח ה מיי' פ"ג מהלכות מכירה הל' ג סמג לאוין קע טוש"ע ח"מ סי' רכז סעיף כא :

יט ו מיי' פ"ע מהל' שמיטין הל' י סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' סז סעיף ט :

כ ז ח מיי' פי"ב מהל' מלוה ולוה ה סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' עג סעיף ח :

כא ט מיי' פי' מהל' שכירות הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע ח"מ סי' שז סעיף ג :

כב י מיי' פ"ז מהל' מקוואות הלכה י סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' לח סעיף כג :

כג כ מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף כד וסעיף כה :

ויהא אלף וכו' בין נותנן מיכאן וכו' בין נותנן מיכאן ·

כולהו אלף זוז בעו לשלומי ליה · לח

שטרותיו לב"ד שטרותיו לב"ד איינן וכו' ·

ויהא וכו' בין נותנן וכו' בין נותנן ·

בעו לשלומי ·

אתאמר לאומר וכו' רב אמר יש לו וכו' ושמואל אמר וכו' לח אתאמר · ג מפרשא לי ·

לתבעו ·

עביד וכו' למכתב · לאחר מלוה בשטר ולאחר מלוה עלמ וכו'

לתבעו וכו' מלוה בשטר ולאחר מלוה עלמ ·

אברעך וכו' לתבעו וכו' לאחר מלוה בשטר ולאחר מלוה עלמ ·

לתבעו וכו' חשובין שנה ·

מי הצבע ·

אמר רב יהודה אסר שמואל המלוה את חברו לי' שנים אין שביעיות משמטת ואע"ג דאחר עשר שנים אתי לידי לא יגוש השתא מיהא לא קרינן ביה לא יגוש. ופסיעא ליה מהא דתנן אומרין ככה אדם רוצה ליתן ויהא בידו אלף זוז בין ליתנם מיכן עד שלשים יום ובין ליתנם מיכן ועד עשר שנים ואי אסרת המלוה לעשר שנים שביעית משמטתו כולהו אלף זוז בעי לשלומי דהא אי אפשר לעשר שנים בלא שמיטה . ודחה מ) רבה ואמר מתני' במלוה על המשכון אי בטוסר שטרותיו לב"ד דכי האי גונא (המלוה לעשר שנים) אינו משמט דתנן המלוה את חברו על המשכון והסוסר שטרותיו לב"ד אין משמטין . ואמר רב יהודה אסר שמואל המלוה את חברו על מנת שלא תשמטני שביעיות אין לי מנת שלא תשמטני כו' . ואסיק' אסר רב ענן לרודי מיפרשא לי סיניה דסר שמואל על מנת שאין לך עלי אונאה אין לי עליו אונאה על מנת שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה . הכא נמי על מנת שלא תשמטני שביעית אין שביעית משמטתו על מנת שאין

רבינו חננאל

אמר רב יהודה אסר שמואל המלוה את חברו לי' שנים אין שביעיות משמטת ואע"ג דאחר עשר שנים אתי לידי לא יגוש השתא מיהא לא קרינן ביה לא יגוש. ופסיעא ליה מהא דתנן אומרין ככה אדם רוצה ליתן ויהא בידו אלף זוז בין ליתנם מיכן עד שלשים יום ובין ליתנם מיכן ועד עשר שנים ואי אסרת המלוה לעשר שנים שביעית משמטתו כולהו אלף זוז בעי לשלומי דהא אי אפשר לעשר שנים בלא שמיטה . ודחה מ) רבה ואמר מתני' במלוה על המשכון אי בטוסר שטרותיו לב"ד דכי האי גונא (המלוה לעשר שנים) אינו משמט דתנן המלוה את חברו על המשכון והסוסר שטרותיו לב"ד אין משמטין . ואמר רב יהודה אסר שמואל המלוה את חברו על מנת שלא תשמטני שביעיות אין לי מנת שלא תשמטני כו' . ואסיק' אסר רב ענן לרודי מיפרשא לי סיניה דסר שמואל על מנת שאין לך עלי אונאה אין לי עליו אונאה על מנת שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה . הכא נמי על מנת שלא תשמטני שביעיות אין שביעיות משמטתו על מנת שאין

ויהא אלף זוז בין נותנן מיכאן בין נותנן מיכאן · בעו לשלומי ליה · אתאמר לאומר רב אמר יש לו ג' ו' וכו' ושמואל אמר וכו' לא אתאמר · ג מפרשא לי · לתבעו · עביד וכו' למכתב · לאחר מלוה בשטר ולאחר מלוה עלמ · לתבעו וכו' מלוה בשטר ולאחר מלוה עלמ · אברעך וכו' לתבעו וכו' לאחר מלוה בשטר ולאחר מלוה עלמ · לתבעו וכו' חשובין שנה · מי הצבע ·

השביעיות משמטתו שביעית משכשתו ג) : תניא המלוה את חברו סתם אין רשאי לתובעו פרעות מל' יום אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה . פנא הני מילי מדכתיב קרבה שנת השמטה אינו יודע שנת השמטה מה ת"ל שנת השמטה אלא יש לך שמטה אחרת שמשמטת כשנת השבע ואיזו היא זו המלוה את חברו סתם שאין רשאי לתובעו פרעות מל' יום שהן חשובין כשנה דאמר כר שלש בשנה חשובים שנה : אמר רב הפותח בית הגואר בגבר בשבת בשבנה חייב חטאת . ואינו דומה למנופת הבית שמהבר כי זה חיבור ומנופת הבית אינה חיבור . אמר רב ג' לוגין מים שנפל [ומראיהן] כמראה יין ונפלו לבקוה לא פסלוהו . ולא דמו למי צבע דשולין בג' לוגין דהתם פיא דצבעא מיקרי והמים הן שפולין הבקוה הבא חברא מזיגא מיקרי קורטוב יין (ומראיהן) והתני ר' חייא הוריד את המקוה . כלומר ג' לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין הוריד את המקוה מהכשירו . ופירק רבא רב דאמר כר' יוחנן בן טורי ור' חייא כרבנן דתנן (במקואות פ"ז מ"ה) ב

חסר קורטוב גרסינן הכא בריש׳ובסיפא: לא פסלוהו · משום חסרו קורטוב אבל אי הוו מעיקרא שלשת לוגין שלמים ונפל לתוכן ורטוב יין ומרחיקן ממרחיה יין פסלוהו והא דתני רבי חייא הוריון ת המקוה כי האי תנא סבירא ליה: לא פסלוהו · טעמא דסיפא מי משום דחסר קורטוב הוי וגבי תורה אור

ן ומי הוי מלי למיתני כי האי גוונא ריש׳ ומיתניהו בחדא בבא הכי לשת לוגין מים חסר קורטוב שנפל תוכן קורטוב יין או חלב בין מרחיקן ממרחיה מים בין שמרחיקן מרחיה יין לא פסלוהו אלא כי אורחא מילתא קתני להו שהיין שהוא אחוש חוף את המים ממרחיקן אבל החלב ן דרכו להפוך את מרחיקן: הכל לך אחר המרחה · וגבי יין אפילו ו מעיקרא שלשת לוגין שלמין כיון מרחיקן ממרחיה יין לא פסלוהו ורב ותיה סבר ליה וגבי חלב אע״ג מעיקרא חסר קורטוב הוו משלים א חלב: והא מיבעיא בעי לה ט׳.

ה (ג) פרקינן דאוקימנא לרב כרבי חנן בן טרי ולא כרבנן: דבעי רב פא · רב דאמר לעיל לא פסלוהו כי תני מי תני חסר קורטוב בריש׳ ו הוו שלמים פסלו ודלא כרב ואיהו אמר כר׳ יוחנן או דלמא רב לא כי בריש׳ חסר קורטוב ואמרה מילתיה דלעיל אפילו כרבנן דרבנן דייהו בשו שיטורא ותזותא ורב אמר כדברי הכל דכולי עלמא חזותא הכא בעינן: לרבא פסיטא ליה · רב תני חסר קורטוב בריש׳ דלא כי תנא קמא אלא שיטורא ורב קפיד נמי אחזותא כר׳ יוחנן בן טרי אמרה למילתיה: אמר רב יוסף לא מיעא לי הא שמעתא · תלמידו של ב יהודה אני ולא שמעתי מפיו מועה זו דאמרן לעיל בשמיה ג׳ לוגין ים שנפל לתוכן כו׳: א״ל אביי ט׳. ב יוסף הלה ושכח תלמודו * והיה ביי מזכירו מה שקיבל הימנו: ואת מרת ניהלן. כשאנים משנה זו אמרת ו עליה ההיא מימרא דרב יהודה מר רב ופירשת לנו דרב לא הוה כי חסר קורטוב בריש׳ ואמר מילתיה לדברי הכל: המובל שם · לתו מקום: לא עלתה לו טבילה · מא כל מים שהיו בחבית שומדים ד ושמת בא זה ראשו ורובו במים

לוכין זה אחד מן הפוסלין את התרומה: לי אפשר לשלשת לוגין ״ · לא גרסינן דהא ודאי אפשר אלא חיישינן לשמא וסיפא דמילתא כחא דשמוש שמא הוא דאמרינן לקמן טעמא משום דמוקמינן ברא לחזקיה: תניא נמי הכי· חיישינן בים הגדול למשקין הטפלין שהם שומדים במקומם: חבית של יין גרסינן בברייתא והכי רסינן בתוספתא (דמקואות פ״ב): וכן כסר של תרומה שנפל שם · אר שטבל זה ועלה: טמא · שמא היין עומד במקומו ונטמא מחמת האדם וחזר וטימא את הכסר: מאי וכן · פשיטא ן דחיישת לשמא היין שומד במקומו איכא למיחש שנטמא הכסר: מהו דתימא · אף על גב דגבי טבילה חיישינן לגבי כר לא חיישינן דהא מילתא ספיקא היא אי קאי יין בדוכתיה אי לא וגבי נברא הוא דאמרינן לא עלתה לו טבילה לוקי נברא חזקיה · והוא טמא היה ובטבילת ספק אתה בא לטהרו אל תטהרו מספק והכא לוקי תרומה לחזקה והא בחזקת טהורה ימא קמ״ל: מתני׳ אלא הם המחייבו מלקות מחייבו תשלומין · מלקות משום לא תענה ותשלומין משום כאשר זמם: הם . מקרא: כל המשלם אינו לוקה. דכתיב כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות ובמסכת שבועות (דף נב) מקשינן ומימא כל הלוקה אינו משלם וילקו כל הזוממין ולא ישלמו ומשכינן בפירוש רבתה תורה עדים מין לתשלומין ויליף לה התם: אין לוקין אלא ארבעים. משום כאשר זמם אבל משום לא תענה לא לקי כדמפרש בגמרא: גמ׳ מוליא

אמר רב יהודה אמר רב חבית מלאה מים· כך גיר׳ הקונטרס וקאמר לא עלתה לו טבילה משום מים שאובין ולא גרלה דהא מדקתני להו הסקה כמתוברים לטהרם משומאה הוא הדין לענין טבילה נמי ועוד דאמרינן בבילה (דף יח: ושם) מטבילין כלי על גבי מימיו לטהרו והיכי סלקא ליה טבילה

לגבי מנא הא המים שבתוכו שאובין ולא מיטבלי ובהסקה בעלמא *עדיף להו אלא ודאי נעשין מתוברין גם לענין טבילה לכך גרלה דגרסינן במילתיה דרב יהודה חבית מלאה יין ולכך לא עלתה לו טבילה דמי היס קוו וקיימי ושמא עדיין הוא לבור ועומד במקומו (ד) ואיסור ניכר ומובל ביין אבל נהרא בעלמא לא דודאי מתערב במים ואי לא היה בעין ועלתה לו טבילה ומיירי ביין לכן שאינו משנה מרחיק המים דאי ביין אדוס ניחזי אם שינה מרחיק המים אם לא: תניא נמי הכי חבית מלאה יין · ונס רס״י לא גרים הכא מים כי אם יין דאם לא כן מאי קאמר וכן כסר של תרומה שנפל לבס טמא (ה) והא [אמי׳] בעייהו ולא נתערבו מ״מ היא מקבלת טומאה (וטהרה) [דטהרו] בהסקה דהרי הם מתוברין למקוה והכי תנן בבילה (דף יח:) מטבילין כלי ע״ג מימיו לטהרו:

לוקין ומשלמין שלא הסס המביאין לידי מכות מביאין לידי

תשלומין · פי׳ (ו) מקרא דמביאין לידי מכות דהייט מלא תענה אינו מביאין לידי תשלומין אלא מקרא ועשיתם לו כאשר זמם ומס״ה לוקה ומשלם מסמע דאי ליכא אלא חד קרא אינו לוקה ומשלם וקשה הא אמרי׳ בהשוכר את הפועלים (נ״מ דף לא.ושם) התוסס פי פרה לדוס בה לוקה ומשלם אע״ג דליכא אלא חד לאו דלא תחסום לכך פירש ה״ר מאיר מבורגוני דה״ק שלא הסס המביאין לידי מכות(ז)אינו לריך להביאן לידי תשלומין דתשלומין לא בעו אזהרה דאי בעו אזהרה ודאי לא לקי דלא למלקות אתא כי אם לתשלומין כדאמרינן (לקמן דף יג:) לא שייתן לאזהרת מיתה כ״ד אין לוקין עליו אלא לא בעו אזהרה דליכא אזהרה בשן ועין וכתיב שלם ישלם בלא אזהרה הלכך לא תענה למלקות אתא וכן בכך דלא תחסום ע״כ דאזהרה דלא תחסום לא אתיא אלא למלקות דתשלומין ממילא נפקא דכיון דאיכא רשאי לחסום דין הוא שישלם מה שראויה לאכול באותה שעה דליכא למימר דאזהרה אתא למתן ולא למלקות דאם כן לכתוב קרא בלשון עשה האכל שור בדישו ושמענא שפיר דאם לא האכיל חייב אלא ע״כ אזהרה כי אתא למלקות אתא:

בשלמא

בשלמא

בשלמא

כר א ב מיי׳ פ״ח מסל׳ מקוואות הלכה יא סמג עשין רמח טוש״ע י״ד סי׳ רא סעיף כג: כה ג מיי׳ שם הל׳ מ [ל״ל פ״ג הל׳ י] סמג שם:

כה [ג) [שם]: כו ד מיי׳ פי״ח מהל׳ עדות הל׳ א ופי״ח מהלכות סנהדרין הלכה כ עמ״מ סי׳ לח:

כז ה מיי׳ פי״ח מהל׳ עדות הל׳ א סמג עשין קי:

רבינו חננאל

[חסר קורטוב] מים שנפל לתוכן קורטוב יין וסריאיהן כמראה היין ונפלו למקוה לא פסלוהו. ג׳ לוגין חסר קורטוב ונפל לתוכן קורטוב יין לא פסלוהו חלב והרי מראיהן כמראה מים ונפלו למקוה לא פסלוהו לי׳ בן נורי וכו׳ אחר המרחה. ופליג לה׳ זהא מבעיא בעי׳ יכו׳ ר׳ יוחנן בן נורי לעולם יכו׳ הגיראה ורב דאמר כריבב׳ לו דלמא יכו׳

ר׳ יוחנן בן נורי׳ לפיכך.

אבפלה ליס ואפילו ליס הגדול הטובל אם לא עלתה לו טבילה אלא לפחות לשלשה לוגין אם אלא יהיו במקום אחד. וכבר של תרומה שנפל לבס נטמא במים השאובין שהרי המים עומדין אם אבל בהולות וכיוצא בהן הולל ורס נמשכין הן טובל אם. זה לשון הירושלמי בפ׳ אבלי מקוות הל׳ ז׳.

ואיתיה ליס הגדול דקרוי ובמימי מיא אבל בהרי המשכי׳ לא. ותניא כדתניה.

מתני׳ חבית מלאה יין שנשברה בים הגדול ומרחה אותו מקום כ מרחה אותו היין הטובל בתוכו. אבל אם כפלו לא טבל. ולא עוד אלא אפילו נפל לבס כסר של תרומה טמא. עי׳ בפי׳ רש׳. ובתוספתא מקוואות פ״ה מ״ט.

מעידים אנו את אדם פלוני שהוא חייב ומצאו זוממין. נכ׳.

בריש פלוני שחייב לחבירו מאתים זו ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין דברי ר׳ מאיר. פי׳ לוקין שעברו על לא תענה ומשלמין מדכתיב ועשיתם לו כאשר זמם. והכ״א כל המשלם אינו לוקה ואמרינן

וכן פי׳ כל המפרשים דמתני׳ ופי׳ שם ופי׳ כתוס׳ בשין כתן: ב) נראה שכוון רבינו בזה דאין הולכין אחר המראה רק בנפל לתוכן יין דאתיא כר״ס אבל בסיפא קיי״ל כת״ק דאין הולכין אחר המראה: ג) פי׳ ריטב״א. ד) עיין נמי׳ הרמב״ן בכתב וכן ר״ם בכיא זו בהוספתא כתן בלשונו וכו׳ אלא שאין זה מתאור בשיני וכו׳:

בשלמא לרבנן כתיב כדי רשעתו כו׳ • והא׳ רשע רוצה לומר ממון כדמוכח בכתובות (דף נב: וסס) אלא ר׳ מאיר מאי טעמא פירוש הא כתיב כדי רשעתו דמשמע משום רשעה אחת אתה מחייבו וכו׳ וא״ת ומאי פריך והא בכתובות מוקי הא קרא לגוקין ולמיתה וי״ל דכל זה מן הפירכא אלא לר׳ מאיר הוה ליה למדרש ולומר רשעתו שאין אתה מחייבו משום שתי רשעיות *ולא לגוקין ולמיתה: **גמר** ממוניא שם רע • וא״ת לילפו נמי עדים זוממין ממוניא שם רע דאע״פ (ה) דהאי לא שאין בו מעשה ולמה לי והיה אם כן הכות הרשע ויש לומר דמוניא שם רע נופיה לא ידענא דלקי אלא מוהיה אם כן הכות הרשע כדקאמר בפ׳ מערה שנתפתתה (כתובות דף מו.) למדו יסרו מויסרו ויסרו מכן [וכן מכן והיה] אם כן הכות הרשע:

סבר לה כר״ע דאמר עדים זוממין קנסא הוא • פי׳ ולהכי ילף ליה ממוניא שם רע ורבנן סברי ממונא הוא ולהכי לא ילפינן ליה ממוניא שם רע משמע דלר״מ אינו לוקה ומשלם אלא גבי קנס אבל גבי ממון לא וקשה דבפ׳ השוכר את הפועלים (ב״מ דף לא. וסס) תניא החוסם פי פרה ודש בה לוקה ומשלם ד׳ קנין לפרה וג׳ קנין לחמור ומוקי לה כר׳ מאיר דאית ליה לוקה ומשלם והתם ממון הוא ועוד דאמרינן בפ׳ אלו נערות (כתובות דף לה: וסס) ר״מ לוקה ומשלם אית ליה מת ומשלם אית ליה משמע בכל ענין וכן קשה (ג) מדרבנן דע״כ לא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר אלא משום דסבירא להו דעדים זוממין ממונא הוא ולכך לא מצי ילף ממוניא שם רע אבל בקנס מודו דילפינן לוקה ומשלם ממוניא שם רע וכפרק אלו נערות (ג) (שם דף לב.) גבי קנס פריך הא קי״ל דאינו לוקה ומשלם פירוש כרבנן דר״מ אלמא פליגי רבנן אפי׳ גבי קנס וי״ל דודאי בין לר״מ בין לרבנן ליכא חילוק בין ממון לקנס לענין דין דלוקה ומשלם דהא מכדי רשעתו ילפינן ליה וכדי רשעתו כתיב גבי עדים זוממין הלכך לר׳ מאיר דסבר עדים זוממין קנסא הוא ופיר ילפינן להו ממוניא שם רע למימרא דלוקין ומשלמין א״כ כדי רשעתו דנכתב גבי דידהו דממעט אתי רשעיות ליכא לאוקומה במלקות וממון ולריכי לאוקומי במיתה ומלקות כדאיתא בפ׳ אלו נערות א״כ ודאי אמר ר״מ בכל דוכתי דלוקה ומשלם אף לגבי ממון דמהיכא תיתי למעוטי אבל רבנן דסבירא להו דעדים זוממין ממונא הוא לכך לא ילפינן ממוניא שם רע דלוקה ומשלם והלכך דרשינן מקרא מכדי רשעתו במספר למעוטי אתי רשעיות במלקות וממון דאיתו לוקה ומשלם מעתה יאמרו רבנן בכל מקום אף גבי קנס דאיתו לוקה ומשלם מכדי רשעתו והא משמע שפיר דאתי למעוטי כל ב׳ רשעיות בין ממון בין קנס: **הא** לא קשיא ר׳ יהודה לא סבר לה כר״ע • דאמר עדים זוממין קנסא הוא משמע הכא דלר״ע דאית ליה דעדים זוממין קנסא ליה לאו שאין בו מעשה לוקין עליו דלא מצי ילף מהאי דינא וקשה דהא ר״ע אמר (נקמן דף כח:) המקיים כלאים בכרם לוקה ופירש בערוך דהייטו שמניח אותו בסוף שדהו כשמלאה זרועה דהוי לאו שאין בו מעשה לכך גרלה דהמקיים כלאים בכרם הייטו שעשה גדר סביב הכלאים א): **אלא** מה להלד השוה שבהן שיש בהן לד חמור • זה אין לריך התרלה *חה לוקה ומשלם ותימה דהא אין זה פירכא שוה ופירש ר״י דפריך שכן הם משונים ביותר משאר מלקות שאין לריך התרלה *מה שאין כן בשאר מלק יות ועוד יש לומר שכן יש בהם לד חמור שהן לוקין על דיבורם שלא עוו אלא במונא פיהם דהכי נמי פריך בירושלמי לעיל גבי ההיא דגמריגן ממוניא שם רע ופריך מה למוניא שם רע שכן דיבור הוא ור׳ יהודה (ד) סבר לד חמור לא פריך לפי׳ *דירושלמי דעדים זוממין איתעביד מעשה ב): **ורבנן** האי לא תענה מאי עבדי ליה • דהא דקאמר לעיל גבי לא תענה משום דהוי לאו שאין בו מעשה הייט אי לאו קרא דוהגדיקו אבל בתר דגלי לן קרא דוהגדיקו דשייך ביה מלקות יש לט לומר (ה) דלקי מלא תענה ואם תאמר דלא לילקי *משום *דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד ואין לוקין עליו והכא האי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד עדות נפשות מיהו יש לומר דעדיפא משני לגבי מלקות נופיה אינטריך לאזהרה כדפרי׳ אבל לעיל גבי מחתים זח קשה למה לי כדי רשעתו לומר דלא לקי תיפוק ליה דלא תענה הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד ואין לוקין עליו וכי תימא לגבי לאזהרת ממון (ו) דנפקא מינה לא תשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד זה ליט דהא אמרינן בפרק מי שהחשיך (שבת דף קנד. וסס) דמתמר בשבת דלא לקי משום דנפיק מלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך והוה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד במלאכת גופו אע״ג דבמחמר נופיה ליכא שום לד דמיתת ב״ד מכל מקום חשיב ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין כיון דלאו דידיה אתיא נמי למיתת ב״ד הכא נמי לא שנא וי״ל דשאני הכא דגלי קרא כדאמר רחמנא והיה אם כן הכות הרשע מכלל דלקי משום לא תענה אלא א״כ האיר אבל מ״מ קשה לעיל (ד׳ ב:) דפריך ותיפוק ליה מלא תענה ולמה לי והיה אם כן הכות הרשע לישני אי לאו דגלי קרא הוה אמינא דלא לקי משום דלא תענה (ז) לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד כדפרישית וי״ל דעדיפא מיניה משני ועוד יש לומר דפריך לר״מ דנפקא ליה לאזהרה לעדים זוממין מולא יוסיפו לעשות: **לאזהרה** לעדים זוממים • ואם תאמר לעיל גבי מעידים שחייב מאתים זוז לימא הא׳ טעמא דרבנן

בשלמא לרבנן כתיב כדי רשעתו כו׳ • והא׳ רשע רוצה לומר ממון כדמוכח בכתובות (דף נב: וסס) אלא ר׳ מאיר מאי טעמא פירוש הא כתיב כדי רשעתו דמשמע משום רשעה אחת אתה מחייבו וכו׳ וא״ת ומאי פריך והא בכתובות מוקי הא קרא לגוקין ולמיתה וי״ל דכל זה מן הפירכא אלא לר׳ מאיר הוה ליה למדרש ולומר רשעתו שאין אתה מחייבו משום שתי רשעיות *ולא לגוקין ולמיתה: **גמר** ממוניא שם רע • וא״ת לילפו נמי עדים זוממין ממוניא שם רע דאע״פ (ה) דהאי לא שאין בו מעשה ולמה לי והיה אם כן הכות הרשע ויש לומר דמוניא שם רע נופיה לא ידענא דלקי אלא מוהיה אם כן הכות הרשע כדקאמר בפ׳ מערה שנתפתתה (כתובות דף מו.) למדו יסרו מויסרו ויסרו מכן [וכן מכן והיה] אם כן הכות הרשע: **סבר** לה כר״ע דאמר עדים זוממין קנסא הוא • פי׳ ולהכי ילף ליה ממוניא שם רע ורבנן סברי ממונא הוא ולהכי לא ילפינן ליה ממוניא שם רע משמע דלר״מ אינו לוקה ומשלם אלא גבי קנס אבל גבי ממון לא וקשה דבפ׳ השוכר את הפועלים (ב״מ דף לא. וסס) תניא החוסם פי פרה ודש בה לוקה ומשלם ד׳ קנין לפרה וג׳ קנין לחמור ומוקי לה כר׳ מאיר דאית ליה לוקה ומשלם והתם ממון הוא ועוד דאמרינן בפ׳ אלו נערות (כתובות דף לה: וסס) ר״מ לוקה ומשלם אית ליה מת ומשלם אית ליה משמע בכל ענין וכן קשה (ג) מדרבנן דע״כ לא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר אלא משום דסבירא להו דעדים זוממין ממונא הוא ולכך לא מצי ילף ממוניא שם רע אבל בקנס מודו דילפינן לוקה ומשלם ממוניא שם רע וכפרק אלו נערות (ג) (שם דף לב.) גבי קנס פריך הא קי״ל דאינו לוקה ומשלם פירוש כרבנן דר״מ אלמא פליגי רבנן אפי׳ גבי קנס וי״ל דודאי בין לר״מ בין לרבנן ליכא חילוק בין ממון לקנס לענין דין דלוקה ומשלם דהא מכדי רשעתו ילפינן ליה וכדי רשעתו כתיב גבי עדים זוממין הלכך לר׳ מאיר דסבר עדים זוממין קנסא הוא ופיר ילפינן להו ממוניא שם רע למימרא דלוקין ומשלמין א״כ כדי רשעתו דנכתב גבי דידהו דממעט אתי רשעיות ליכא לאוקומה במלקות וממון ולריכי לאוקומי במיתה ומלקות כדאיתא בפ׳ אלו נערות א״כ ודאי אמר ר״מ בכל דוכתי דלוקה ומשלם אף לגבי ממון דמהיכא תיתי למעוטי אבל רבנן דסבירא להו דעדים זוממין ממונא הוא לכך לא ילפינן ממוניא שם רע דלוקה ומשלם והלכך דרשינן מקרא מכדי רשעתו במספר למעוטי אתי רשעיות במלקות וממון דאיתו לוקה ומשלם מעתה יאמרו רבנן בכל מקום אף גבי קנס דאיתו לוקה ומשלם מכדי רשעתו והא משמע שפיר דאתי למעוטי כל ב׳ רשעיות בין ממון בין קנס: **הא** לא קשיא ר׳ יהודה לא סבר לה כר״ע • דאמר עדים זוממין קנסא הוא משמע הכא דלר״ע דאית ליה דעדים זוממין קנסא ליה לאו שאין בו מעשה לוקין עליו דלא מצי ילף מהאי דינא וקשה דהא ר״ע אמר (נקמן דף כח:) המקיים כלאים בכרם לוקה ופירש בערוך דהייטו שמניח אותו בסוף שדהו כשמלאה זרועה דהוי לאו שאין בו מעשה לכך גרלה דהמקיים כלאים בכרם הייטו שעשה גדר סביב הכלאים א): **אלא** מה להלד השוה שבהן שיש בהן לד חמור • זה אין לריך התרלה *חה לוקה ומשלם ותימה דהא אין זה פירכא שוה ופירש ר״י דפריך שכן הם משונים ביותר משאר מלקות שאין לריך התרלה *מה שאין כן בשאר מלק יות ועוד יש לומר שכן יש בהם לד חמור שהן לוקין על דיבורם שלא עוו אלא במונא פיהם דהכי נמי פריך בירושלמי לעיל גבי ההיא דגמריגן ממוניא שם רע ופריך מה למוניא שם רע שכן דיבור הוא ור׳ יהודה (ד) סבר לד חמור לא פריך לפי׳ *דירושלמי דעדים זוממין איתעביד מעשה ב): **ורבנן** האי לא תענה מאי עבדי ליה • דהא דקאמר לעיל גבי לא תענה משום דהוי לאו שאין בו מעשה הייט אי לאו קרא דוהגדיקו אבל בתר דגלי לן קרא דוהגדיקו דשייך ביה מלקות יש לט לומר (ה) דלקי מלא תענה ואם תאמר דלא לילקי *משום *דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד ואין לוקין עליו והכא האי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד עדות נפשות מיהו יש לומר דעדיפא משני לגבי מלקות נופיה אינטריך לאזהרה כדפרי׳ אבל לעיל גבי מחתים זח קשה למה לי כדי רשעתו לומר דלא לקי תיפוק ליה דלא תענה הוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד ואין לוקין עליו וכי תימא לגבי לאזהרת ממון (ו) דנפקא מינה לא תשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד זה ליט דהא אמרינן בפרק מי שהחשיך (שבת דף קנד. וסס) דמתמר בשבת דלא לקי משום דנפיק מלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך והוה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד במלאכת גופו אע״ג דבמחמר נופיה ליכא שום לד דמיתת ב״ד מכל מקום חשיב ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין כיון דלאו דידיה אתיא נמי למיתת ב״ד הכא נמי לא שנא וי״ל דשאני הכא דגלי קרא כדאמר רחמנא והיה אם כן הכות הרשע מכלל דלקי משום לא תענה אלא א״כ האיר אבל מ״מ קשה לעיל (ד׳ ב:) דפריך ותיפוק ליה מלא תענה ולמה לי והיה אם כן הכות הרשע לישני אי לאו דגלי קרא הוה אמינא דלא לקי משום דלא תענה (ז) לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד כדפרישית וי״ל דעדיפא מיניה משני ועוד יש לומר דפריך לר״מ דנפקא ליה לאזהרה לעדים זוממין מולא יוסיפו לעשות: **לאזהרה** לעדים זוממים • ואם תאמר לעיל גבי מעידים שחייב מאתים זוז לימא הא׳ טעמא דרבנן

תורה אור שאין לוקין עליו • שהעשה האמור בדיבורים אחריו תקנתו וכפרתו על עבירת הגלות: לא מן הטם הוא זה • אין טעם זה עיקר דלאו שניתן לעשה אין לוקין עליו אלא מפני מה המוזיר אינו לוקה לפי שהוא לאו שאין בו מעשה: גמר מעדים זוממין מה עדים זוממין לאו שאין בו מעשה ולוקין • עדים זוממין לוקין על דיבורים בעדי בן גרושה ובן חלוצה: עדים זוממין אין לריכין התרלה • בכתובות אמרינן טעמא באלו נערות (דף נב.) נתרי בהו אימת כו׳ אבל כל שאר טוענין בב״ד של מטה לריכין התרלה: לד חמור לא פריך • הוא׳ל וחומרו של זה אינו חומרו של זה אין טעם המלקות תלוי בו: לאזהרה לעדים זוממין • לטעמא בדין הזמה ולא ניתן לטעמא מלקות אלא שלא היה לו לטעמא בדין הזמה אלא א״כ אזהיר: והאמרינן שמעו וירלו ולא יוסיפו לעשות • הרי אזהרה בפרשת עדים זוממין כתיב: להכרזה

עין משפט נר מצוה

כח א מיי׳ פ״ג מהל׳ נערה הלכה ח סמג לאוין מז ועשין נו:

כט ב מיי׳ פ״י מהל׳ קרבן פסח הל׳ יא: ל ג מיי׳ פי״ח מהלכות עדות הלכה ד:

רבינו חננאל

ואמרינן בשלמא לרבנן כו׳. ופשוטה היא. אלא לר׳ מאיר דקתני לוקה ומשלם מאי טעמא. ואמרינן נפר סמוניא שם רע דכתיב ביה ויסרו אותו וכתיב ביה וענשו אותו מלקות וסמון כך עדים זוממין לוקין ומשלמין. ואמרינן הה לסוניא שם רע שכן קנס כדכתיב ועניש אותו. תנינן ר׳ מאיר כר׳ עקיבא סבירא ליה דתנן (לעיל כ:) ששום ר׳ עקיבא אמרו אף אין משלמין ע״פ עצמן מכלל דאינן קנס וקי״ל מודה בקנס פטור. איכא דמתני לשמעתא דשולא אוקא דר׳ יהודה דמחייב ח) תמותיר מלקות אע״פ שאין בו מעשה. ואמר עולא נפר ר׳ יהודה תמותיר קרשים סמוניא שם רע. ודהי׳ מה למוניא שם רע שכן לוקה ומשלם. א״א אמר ריש לקיש ר׳ יהודה מעדים זוממין שהוא לאו שאין בו מעשה ולוקין נפר המותיר. ופרכינן מה לעדים זוממין שכן אין צריכין התראה כו׳ ושמעתא היא. ואסיק׳ מה להצד השוה שבהן בעדים זוממין ובמוניא שם רע שכן תרוייהו קנס. ודהי׳ ר׳ יהודה לא סבר לוקא דר׳ עקיבא דאמר עדים זוממין קנסא הוא. ופרכינן דרך אחר מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד חסור עדים זוממין לא צריכי התראה מוניא שם רע חייב סלקות וסמון תאסר במיתיר שאין בו אחד מאלו:

ח) לוקי כמעשה דמיתה לעשה:

הגהות הב״ח

(א) תד״ה גמר וכו׳ דאע״פ דהוי לאו שא״ב מעשה לוקין ולמה: (ב) ד״ה סבר כו׳ קשה לרבנן דע״כ לא: (ג) בא״ד אלו נערות. ר״ב ריש דף ל״ב ועי״ש בתוס׳: (ד) ד״ה אלא וכו׳ וכו׳ יהודה דסבר לד וכו׳ דירושלמי נמי ניחא דעדים זוממין: (ה) ד״ה ורבנן וכו׳ יש לט לומר דלילקי מלא תענה וא״ת אכתי לא לקי מלא תענה משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד ואין לוקין עליו והכא האי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד עדות נפשות הוא מיהו יש לומר דעדיפא מיניה תמני וכו׳ לאזהרה אבל לעיל כל״ל ותיבת כדפרי׳ נמחק: (ו) בא״ד ממון דנפיק מינה וכו׳ מי שהחשיך לאחרינן דמתחל: (ז) בא״ד תענה הוי לאו:

גליון השי״ס

גמ׳ מה למוניא שם רע שכן לוקה ומשלם. קשה לי דהא נופה ילף

אין העדים נעשים זוממין עד שיזמו עצמן. פי' עצמן של עדים שיאמרו להם אתם במקום פלוני עמנו הייתם ולא שיזמו (ג) שיאמרו ההורג לו ההרג היה עמנו:

דבעידנא דאסהידו עדים ולא בר קטלא הוא. פי"ה משום דאי הוה מודה מיפטר ולא גרלה דזה לא מליט דאם כן כל חייבי מיתות בית דין יסול להודות ולפטור *עצמו וגרלה לפרש ולא בר קטלא הוא פירוש קודם שנגמר דיט הוא דשמא לא יבואו עדים ואם יבואו עדים לא יהא עדותן קיים ועוד שאסור להורגו עד שיגמר דיט וכשנגמר דיט כבר ודאי בר חיובא הוא הואיל וכבר באו עדים ונתקבל עדותן וההורגו פטור: **וכן** לענין קנס. אבל ודאי לענין ממון לא דכשמעידין דבאד בשבת נגב ובאו שנים ואמרו דבערב שבת נגב ובאד בשבת עמנו הייתם ודאי אין משלמין ממון דבהאיא שעתא דמסהדי נגבא בר חיובא אע"ג דלגבי נפשות לא(ד) תדמנו לבר חיובא *דכל כמה דלא נגמר דיט (נמי הוי בר חיובא משום שאינו ספק כל כך עדות) בממון [הוי] קרוב לודאי שיבואו עדים ויעידו *אבל בעדות נפשות דבעינן דריסה וחקירה אז ודאי אמרינן דקודם שנגמר דיט לא הוי בר חיובא:

ליסטטית

*) גירסת רש"ל אמרו בתרי בשבת נגב ובשבת ומכר ונגמר דיט

אי

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ח מה' עדות הלכה ז סמג עשין קי:

לב ב מיי' שם הלכה ח סמג שם עוה"מ סימן לח:

לג ג מיי' שם הלכה כ:

[וע"ע תוס' זבחים מא. ד"ה ע"ם עד אחד]

לד ד מיי' שם הל' ג וס"כ הל' ה והל' ו עוה"מ סימן לח:

לה ה ו מיי' שם פי"ט הלכה ח סמג שם עוה"מ שם:

לו ז ח ט מיי' שם הל' ב סמג שם (עוה"מ שם):

נמצאו. תי' לבל לא בב' נמצאו.

לא אמרו לה אלא בר קטלא הוא. כלומר

לפיכך אם נמצאת.

רבינו חננאל

מתני' משלשין בממון ואין משלשין בנפשות. פי' העידו עליו שחייב לחברו מנה ונמצאו זוממין זה נותן חמשים וזה נותן חמשים זהו משלשין בממון. מאי טעמא דתני זוזי והני זוזי מצטרפי והוו להו כולהו מנה ונתקיים ועשיתם לו כאשר זמם הן זממו להענישו מנה לפיכך משלמין לו מנה. אבל סלקות דאי אפשר להצטרף כל אחד לוקה ארבעים: מתני' אין העדים נעשין זוממין עד שיזומו עצמן כו'. ראינו לרבותינו הגאונים ז"ל כי פירשו עד שיזומו עצמן עד שיחרישו ולא יכחישו המזומין את המזימין ח) ואנו קבלנו עד שיזומו עצמן [הייני] עד שיזומו העדים עצמן ואמרו להן אתם היתם עמנו במקום פלוני באותו היום שהעידתם שהרג פלוני את פלוני במקום פלוני ואותו המקום צריך להיות רחוק מן המקום שהעידו בו העדים הללו. הלא תראה משנתינו דתני אין העדים נעשין זוממין עד שיזומו עצמן ספרש כיצד סעירנו בפלוני שהרג נפש במקום פלוני כו' אמרו להם כו' אבל אמרו להם היאך אתם מעידין והלא אותו היום היתם עמנו הרי אלו זוממין ונהרגין על פיהן. ואמרינן בגמרא מנא הני מילי. אמר רבה דאמר קרא והנה עד שקר העד עד שתישקר נטפה של עדות. כלומר עד שישקר העד. וכן לענות בו סרה. אבר רבה כ) באו ב' ואמרו במזרח בירה הרג פלוני את הנפש ובאו אחרים ואמרו באותה שעה היתם עמנו במערב בירה חזינן אי כי קיימי במערב בירה מצו חזו במזרח בירה האי דקפיל אינן זוממין דאמרינן הני והני קושטא קאמרי ואם לא יכלי למיחזא הרי אלו זוממין ולא אמרינן נהורא (דהאי) [דהני] בריא. וכן אם העידו ב' דבצפרא בחרא בשבא הרג פלוני את פלוני בסורא ובאו ב' ואמרו אמר רבא באו ב' ואמרו בחד בשבא הרג פלוני את פלוני ובאו ב' ואמרו בחד בשבא הרג פלוני את פלוני אלא אפילו אם אמרו בערב שבת הרגו נהרגין דבעידנא דקא משהרי נגרא לאו בר קטלא הוא. כלומר

מעידים שהרי הנהרג לו ההורג היה וכו' אבל אם יאמרו להן היאך אתם מעידים וכו' באותו היום וכו' על פיהן.

אסטסיס היא גזל ואינה נהרגת אלא וכו' ופירש רש"ם וגרסתו כהריוק אל לסטים. ולא בהריוק של בעלי לסטים.

אתפרה בהריוק לא' עד שתשקר.

בירה מצוה חצן לשערה וכו' נהורא דהני בריא.

בצפרא דחד וכו' בבית דחד בשבתא וכו' קצוה אדלי מעוריה.

לא אמרו לה אלא בר קטלא הוא. כלומר דאי הוה מודה מיפטר ולא גרלה דזה לא מליט דאם כן כל חייבי מיתות בית דין יסול להודות ולפטור *עצמו וגרלה לפרש ולא בר קטלא הוא פירוש קודם שנגמר דיט הוא דשמא לא יבואו עדים ואם יבואו עדים לא יהא עדותן קיים ועוד שאסור להורגו עד שיגמר דיט וכשנגמר דיט כבר ודאי בר חיובא הוא הואיל וכבר באו עדים ונתקבל עדותן וההורגו פטור: **וכן** לענין קנס. אבל ודאי לענין ממון לא דכשמעידין דבאד בשבת נגב ובאו שנים ואמרו דבערב שבת נגב ובאד בשבת עמנו הייתם ודאי אין משלמין ממון דבהאיא שעתא דמסהדי נגבא בר חיובא אע"ג דלגבי נפשות לא(ד) תדמנו לבר חיובא *דכל כמה דלא נגמר דיט (נמי הוי בר חיובא משום שאינו ספק כל כך עדות) בממון [הוי] קרוב לודאי שיבואו עדים ויעידו *אבל בעדות נפשות דבעינן דריסה וחקירה אז ודאי אמרינן דקודם שנגמר דיט לא הוי בר חיובא:

ליסטטית

*) גירסת רש"ל אמרו בתרי בשבת נגב ובשבת ומכר ונגמר דיט

אי

נפשיה בהודאה אשתכח דאינהו הוו מפסדי ליה ודיקא קנס אבל בעדות ממון פטורין שהרי לא היו מפסידין אותו כלום אחר שהוא מחויב ושומר: גברא בר תשלומין הוא. כשהעידו אלו עליו כבר חייבוהו בית דין ואי הוה מודי לא הוה מיפטר:

שקדמו

ד"ה אין וכו' ולא שיזומו ע"י אחרים שיאמרו שהוא וכו' (ד) ד"ה וכן וכו' לא תדמינו לבר חיובא וכו' שסק כל כך בעדות בממון וקרוב לודאי:

עמנו היתם בו ביום בנהרדעא כו'. ואפשיטא לנפלא פרתא לא הייתי שם. בחד בשבא הרג פלוני את פלוני ובאו ב' ואמרו בחד [בשבא] עמנו הייתם אלא בתרי בשבא הרגו ולא עוד אפילו אם אמרו בערב שבת הרגו נהרגין דבעידנא דקא משהרי נגרא לאו בר קטלא הוא.

איסטטית היא. ברב אלפס פי' לשון סטיס (שבת דף סט:) **חייבי** מלקיות מנין. פי' מנין דאין טוקין עד שיגמר הדין על פיהם וא"ת ואמאי לא בעי נמי(ה) כן חייבי ממון מנין דאין משלמין ממון עד שיגמר דיט על פיהם וי"ל דכמו דבדיני נפשות דרשינן עד שיגמר דיט מקרא דנפש בנפש דכתיב בעדים זוממין כמו כן כתיב ממון בעדים זוממין דכתיב "יד ליד לא ינקה דמפקי מיניה (כתובות דף נב:) דממונא משלמין ורשינן מיניה עד שיגמר הדין: **חייבי** גליות מנין. פירוש מנין דאין טוקין עד שיגמר דיט וקשיא דהא כשהגידו אחייבי גליות הרי הן חייבי מלקות וחייבי מלקות כבר גמרו מרשע רשע ופ"ה דמהיא לא יליפינן אלא עדים הזוממין שהרשיעו הגדון* ללקות או למיתה דהאי קרא דרשע רשע בגידוין כתיב אבל כשהרשיעו הגדון לגלות לא גמרינן: **אף** הסיס מזימין הג' ומנין אפי' הן מאה ת"ל עדים. תימה אימא דעדים אחת אפי' לארבעה *וגמלא אחד קרוב או פסול יותר מן הג' דכתיבי בקרא אבל מפי מלרבעה לא וי"ל כיון שכת אחת מזמת שתי כתות הוא הדין מאה: אמר

עין משפט נר מצוה

[שיין לעיל נמשנה]

לז א מיי' סכ"ב מהל' עדות הלכה ה סמג בשין קי טוש"ע ח"מ סי' לא סעיף ד:

לח ב מיי' שם פ"ב הל' א סמג שם ולאוין ריג עוש"מ סימן לח:

גילסת רש"ל ומהר"ם יד ביד דמסקי

לט ג מיי' שם הל' ג סמג שם עוד תו"מ שם:

מ ד מיי' שם פי"ח הל' ג עוש"מ שם:

מא ה מיי' שם פ"ב הלכה ג סמג שם עוד ת"מ שם:

מב ו מיי' שם פ"ה הל' ג סמג לאוין ריג עוב"ע ת"מ סי' ע ס"ל:

רש"ל למלקות ממיתה

הדר חזייה

[מהר"ם הגיה ומפרש]

סנהדרין לב:

רש"ל שנת' נפש בנפש [והוא דברים יט וכן בכל המקומות]

בחולין הכי תניא ברבי אומר ירמיה בי ר' יוסי אמר לו אבוי בני יכו' דתניא ואיש אשר

תורה אור

אי איסטטית היא זו אפי' כת ראשונה נמי לא! אמר ר' אבהו: שקדמו והרגו. מאי דהוה היה! אלא אמר רבא, הכי קאמר: אם אינה אלא כת אחת, נהרגת. אי איכא טפי אין נהרגין. הא בלבד קאמר: קש"א. ההיא איתתא דאתאי סהדי ואי שתקוה אי תי סהדי ואי שתקוה אי תי סהדי, אזלה אי תי סהדי דלא אישתקוד. אמר ריש לקיש הוחזקה זו. א"ל ר' אלעזר: אם היא הוחזקה, כל ישראל מי הוחזקו; זימנין הוו יתבי קמיה דרבי יוחנן, אתא בי האי מעשה לקמייהו. אמר ריש לקיש הוחזקה זו. א"ל רבי יוחנן: אם הוחזקה זו, כל ישראל מי הוחזקו; הדריחזיה לרבי אלעזר בישות. אמר ליה: שמעת מילי מבר נפחא ולא אמרת לי מישמיה; ליאמא ריש לקיש דאמר: ברבי יהודה, ורבי יוחנן דאמר: כרבנן; אמר לך ריש לקיש, אנא דאמרי לך אפי' לרבנן, עד כאן לא קא אמרי רבנן התם, דליבא דקא מהדר, אבל הכא איבא הא דקא מהדרא. ורבי יוחנן אמר לך: אנא דאמרי אפי' לרבי יהודה, עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם, דאמרינן: אטו כולי עלמא גבי הני הוו קיימי; אבל הכא הני ידעי בסהדותא: **מתני'**. אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין. שהרי הצדוקין אומרים עד שיהרג *שנאמר נפש[א] תחת נפש. אמרו להם חכמים והלא כבר נאמר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו וארי אחיו קיים ואם כן למה נאמר נפש תחת נפש[ב]. יכול משעה שקבלו עדותן. תלמוד לומר נפש תחת נפש[ג]. הא אינן נהרגין עד שיגמר הדין: **גמ'**. *תנא, ברבי אומר: לא הרגו, אין נהרגין. אמר אביו: בני, לאו כל וחומר הוא: אמר לו: ליתי דתנו רבינו, שאין עונשין מן הדין. דתניא, איש אשר יקח [את] אחותו בת אביו או בת אמו. אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו, ובת אמו שלא בת אביו, בת אמו ובת אביו מנין? תלמוד לומר ערות אחותו גילה. עד שלא יאמר יש לי בדין אם ענש על בת אביו שלא בת אמו, ובת אמו שלא בת אביו, בת אביו ובת אמו לא כל שכן? הא למדת *שאין עונשין מן הדין. עונש שמענו, אזהרה מנין? תלמוד לומר ערות אחותך בת אביך או בת אמך. אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו, ובת אמו שלא בת אביו. בת אביו ובת אמו מנין? תלמוד לומר ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא. עד שלא יאמר יש לי מן הדין מה אם הוזהר על בת אמו שלא בת אביו, ובת אביו שלא בת אמו, בת אביו ובת אמו לא כל שכן? הא למדת *שאין מזהירין מן הדין. *חייבי מלקות מנין? תלמוד לומר *רשע רשע. חייבי גליות מנין? אתיא רוצח רוצח. תניא, *אמר רבי יהודה בן טבאי: ראיה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם, להוציא מלבן של צדוקים שאומרים אין העדים זוממין נהרגין עד שיתרגם הנפרון. אמר לו שמעון בן שטח: ראיה בנחמה אם לא *שפכת דם נקי, שהרי אמרו חכמים *אין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהם, ואין לוקין עד שיזומו שניהם. מיד קבל עליו ר' יהודה בן טבאי, שאינו מורה הוראה אלא לפני שמעון בן שטח. וכל ימיו של ר' יהודה בן טבאי היה משתטח על קברו של אותו העד והיה קולו נשמע, וכסבורין העם לומר קולו של הרוג. אמר: קולי שלי הוא, תדעו, למדר הוא מת אין קולו נשמע. אמר ליה רב אחא ברי' דרבא לרב אשי: דלמא בדינא קם בהדיה. אי נמי פיוסי פייסיה: **מתני'**. *על פי[ד] שנים עדים או שלשה עדים יומת המת, אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכתוב בשלשה, אלא *להקיש *(שלשה לשנים) מה שלשה מזימין את השנים, אף השנים יזומו את הג'. ומנין אפי' מאה ת"ל עדים. *אמר שמעון אומר מה שנים אינן נהרגין עד שיהיו שניהם זוממין, אף שלשה אינן נהרגין עד שיהיו שלשתן זוממין. ומנין אפי' מאה ת"ל עדים: *רבי עקיבא אומר לא בא השלישי להקל אלא להחמיר עליו ועל עשות דינו כיוצא באלו. ואם כן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה, על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה. ומה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה, אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה. מנין אפי' מאה ת"ל עדים. אמר

[ד] שנים עדים יומת המת. אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכתוב בשלשה, אלא להקיש (שלשה לשנים) מה שלשה מזימין את השנים, אף השנים יזומו את הג'. ומנין אפי' מאה ת"ל עדים. אמר שמעון אומר מה שנים אינן נהרגין עד שיהיו שניהם זוממין, אף שלשה אינן נהרגין עד שיהיו שלשתן זוממין. ומנין אפי' מאה ת"ל עדים: רבי עקיבא אומר לא בא השלישי להקל אלא להחמיר עליו ועל עשות דינו כיוצא באלו. ואם כן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה, על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה. ומה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה, אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה. מנין אפי' מאה ת"ל עדים. אמר

[מהר"ם הגיה ומפרש]

[לקמן יד. יז. סנהדרין נד. וש"נ וש"י הוס' סנהדרין עג:ד"ה דשמא]

[סנהדרין לג.]

חגיגה טו: [תוס' סנהדרין ס"ו]

[סנהדרין כח.]

בפני

[סנהדרין לא.]

כ"ב קט:

רבינו חננאל

ואוקמה ר' אבהו לסמא דר' יהודה בשקדמו והרגו הראשונה ולולי כן אפי' הראשונה אינה נהרגת. והיא דמייתי סהדי ואישתקו אייתי אחרינו ואישתקו אייתי שהדי אחרינו אפר ריש

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' סכ"ב מהל' עדות הלכה ה סמג בשין קי טוש"ע ח"מ סי' לא סעיף ד:

לח ב מיי' שם פ"ב הל' א סמג שם ולאוין ריג עוש"מ סימן לח:

גילסת רש"ל ומהר"ם יד ביד דמסקי

לט ג מיי' שם הל' ג סמג שם עוד תו"מ שם:

מ ד מיי' שם פי"ח הל' ג עוש"מ שם:

מא ה מיי' שם פ"ב הלכה ג סמג שם עוד ת"מ שם:

מב ו מיי' שם פ"ה הל' ג סמג לאוין ריג עוב"ע ת"מ סי' ע ס"ל:

רש"ל למלקות ממיתה

הדר חזייה

[מהר"ם הגיה ומפרש]

סנהדרין לב:

רש"ל שנת' נפש בנפש [והוא דברים יט וכן בכל המקומות]

בחולין הכי תניא ברבי אומר ירמיה בי ר' יוסי אמר לו אבוי בני יכו' דתניא ואיש אשר

תולין יח:

[לקמן יד. יז. סנהדרין נד. וש"נ וש"י הוס' סנהדרין עג:ד"ה דשמא]

חייבי גלות

חגיגה טו: [תוס' סנהדרין ס"ו]

[סנהדרין כח.]

עד שיזומו

בפני

[סנהדרין לא.]

כ"ב קט:

רבינו חננאל

ואוקמה ר' אבהו לסמא דר' יהודה בשקדמו והרגו הראשונה ולולי כן אפי' הראשונה אינה נהרגת. והיא דמייתי סהדי ואישתקו אייתי אחרינו ואישתקו אייתי שהדי אחרינו אפר ריש

מתני' מה שנים אין נהרגין עד שיזומו שניהם כדכתיב והנה עד שקר העד ואמר מר (סופה דף נ:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוש לך הכתוב אחד: אלא בפני שמעון. אתה יטעה ויורהו: כסבורין. הכל בלילה לא ביום ולוקין דוקין אותו: **מתני'** מה שנים אין נהרגין עד שיזומו שניהם. כדפרישית לעיל: ר' עקיבא אומר לא בא השלישי כו'. לא הוצרך ללמדנו זאת דממילא ידענו שנים מזימין את השלשה שהרי השנים כשרים לכל עדיות וממילא ידענו שאין זוממין עד שיזומו כולם שהרי כולם כאחד נעשו עדים וקרא כתיב והנה עד שקר העד ולא בא אלא להחמיר עליו שלא האמר הוא ולא הוא היתה העדות מתקיימת לא יעבור בו דין הזמה לימדך הכתוב שאם הוא מזיר שקדמו והרגו. אם הכת הראשונה קודם שתבוא כת שניה: מאי דהוה הוה. ולמה לי למיתני אלא כת ראשונה: בלבד. משמע שיש עוד אחרת: אי שתקוד. הכחישו זה את זה בדריסות בית דין כשבדקום: הוחזקה זו. להביא עדי שקר ולא נקבל עוד עדות אחרת: אם היא הוחזקה. לחזר אחריהם כל ישראל מי הוחזקו לשמוע לה שתחזיק את האחרים כשקרים: זימנין. פעם אחרת: הדר חזייה לר' אלעזר בישות. החזיר ריש לקיש את פניו ונסתכל בדברי אלעזר בפנים זועפות שהבינו לקיש ששמע ר' אלעזר דבר זה מפי רבי יוחנן וכשאמרה לו לא אמרה בשמו: דאמר כר' יהודה. במתניתין איסטטית היא זו והוחזקה להזיס: דליבא דקא מהדר. שאין הרס מחזר אחריהם לשכרם ולהרגילם תמיד לבוא לבית דין ולהזיס את כל הכאים: דקא מהדרא. לבקש ולשכור עדי שקר: הני ידעי בסהדותא. אלו האחרונים ידעי בעדותה של זו: **מתני'** עד שיגמר הדין. אלא אם כן גמר התלה הדין של הגדון ליהרג ואחר כך הוזמו: נפש בנפש. בעדים זוממין כתיב לא תחוס עינך נפש בנפש: לעשות לאחיו. משמע שהרי אחיו עדיין קיים: יכול משקבלו עדותן. ובאה להם הזמה מיד קודם גמר דיט של גדון יהרגו: **גמ'** בריבי אומר. כך היה שמו: הרגו. אלא הוזמו עד שנהרג הגדון על פיהם: חייבי מלקות מנלן. אמתניתין קאי דאמר אין עושין דין הזמה עד שיגמר הדין ויליף לה מנפש בנפש דמשמעי בחייבי מיתות חייבי מלקות מנלן הבידוהו שחייב מלקות והוזמו מנלן דאין לוקין אלא אם כן גמר הדין תחלה על פיהם: חייבי גליות מנלן. הבידוהו שחייב לגלות והוזמו ומכן במתניתין סופג את האדבעים מנלן עד שיגמר הדין דהני הוזיל ולאו מדין כלאחר זמם קא מתרבו לא אתי מלקות דידהו מגזירה שוה דרשע רשע דמהתם לא יליפינן אלא עדים שהרשיעו הגדון ללקות (או למיתה) דהאי רשע רשע בגידוין כתיב: אדאה בנחמה. לא אדאה בנחמה וגמרא הכא לברכה פ"ל אדאה בנחמה נשבע ימותו בניו ואדאה בנחמתן: אם לא הרגתי עד זומם. אלא הוזם אלא אחד מהם והרגתיו: שהרי אמרו חכמים כו'. מתניתין היא מה שנים אין נהרגין עד שיזומו שניהם דכתיב והנה עד שקר העד ואמר מר (סופה דף נ:) כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרוש לך הכתוב אחד: אלא בפני שמעון. אתה יטעה ויורהו: כסבורין. הכל בלילה לא ביום ולוקין דוקין אותו: **מתני'** מה שנים אין נהרגין עד שיזומו שניהם. כדפרישית לעיל: ר' עקיבא אומר לא בא השלישי כו'. לא הוצרך ללמדנו זאת דממילא ידענו שנים מזימין את השלשה שהרי השנים כשרים לכל עדיות וממילא ידענו שאין זוממין עד שיזומו כולם שהרי כולם כאחד נעשו עדים וקרא כתיב והנה עד שקר העד ולא בא אלא להחמיר עליו שלא האמר הוא ולא הוא היתה העדות מתקיימת לא יעבור בו דין הזמה לימדך הכתוב שאם הוא מזיר

עין משפט
נר מצוה

בדיני נפשות. דכתיב והלילו העדה ומהדרינן לזכותא: אחד דיני ממונות. נמי עדותן בטלה: בזמן שהתרו בהן. ובדיני נפשות כי אמרינן בטלה בזמן שהקרוב או הפסול נשתתף בעדות מתחלה להיות מן המתרין בעובדי עבירה: אבל אם לא התרו בהן ולא סוזנו להיות עדים בדבר לא בטלה עדות האחרים בשביל ראייתן של אלו דמה יעשו שני אחין שראו עם שליש מן השוק באחד שהרג את הנפש: **גמ'** והוא שהעידו כולן בתוך כדי דיבור. התם קאמרה מתני' מאה בשנים אבל אם העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן כשתי כתות לכל דבר: וכל אחד ואחד. התחיל להעיד בתוך כדי דיבור של סיומו של חבירו: הרוג יליל. לרבי יוסי דאמר אף בלא התרו שלא נתכוין להעיד הוא מגיל את הגדון מפני קורבה הרוג נמי יליל את הגדון שהרי גם הוא ראה והוא קרוב אצל עצמו: כשהרגו מאחוריו. מתקיימין כל המקראות שמחייבין את הרוצח ליהרג: יקום דבר. כתיב בהאי קרא שעשאן לכולם כשנים שהיו העדים אבל לא בשני הדבר: היכי אמרינן להו. לקרוב ופסול למבדקינהו אם מתחלה לעדות נתכוונו:

אמר רבי יוסי בשמה דברים אמורים בדיני נפשות, אבל בדיני ממונות תתקיים העדות בשאר. רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות. ואימתי בזמן שהתרו בהן, אבל בזמן שלא התרו בהן מה ישנו שני אחין שראו בראו והוא שהעידו פולם בתוך כדי דיבור. אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא: מכדי תוך כדי דיבור היכי דמי? כדי שאילת תלמיד לרב, מאה טובא הוו, אמר ליה: כל חד וחד בתוך כדי דיבור של חבירו: רבי עקיבא אומר לא בא שלי שיבוא ומה שנים וכו'. אמר ליה רב פפא לאביי: אלא מעתה, הרוג, יציל? כשהרגו מאחוריו. נרבע יציל? כשהרבעו מאחוריו. הורג ורובע יציל? אישתיק. כי אתא לקמיה דרבא, אמר ליה: יקום דבר, במקומי דבר הכתוב מדבר: אמר רבי יוסי בשמה דברים אמורים בשנים מה נעשו שני אחים שבאו בראו אחד מהן קרוב ואחד מהן פסול אתיתו או לא אסהודי אמרי לאסהודי אתיתו אמרי לאסהודי אתיתו. נמצא אחד מהן קרוב או פסול אתיתו אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כדברי יוסי בן חלפתא. איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כדברי יוסי בן חלפתא. מתני'

אמר רבי (א) יוסי בשמה דברים אמורים בדיני נפשות. פי' הקונטרס להגיל הנפש וקשה לפירושו דא"כ דיני ממונות נילף מינייהו דהא כתיב משפט אחד יהיה לכם ועוד דבדיני ממונות נמי כתיב ע"פ שנים או ע"פ שלשה ונקיים ג' לב' לכך פירש ר"י דבדיני נפשות שייך שפיר למילף משנים דעדותן בטלה משום דמה שנים כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה לגמרי ומעתה אינה מועלת לכלום הלכך בשלשה נמי כולם בטלים לגמרי אבל בדיני ממונות דבשנים נמי כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול השני אינו בטל לגמרי דחייב לו שבועה לכך "[שלשה] נמי נמצא אחד מהן קרוב או פסול תתקיים העדות בשאר עדים: **אמר** רבא והוא שהעידו כולם בתוך כדי דיבור. [פ"ה] ובהא קאמרה מתניתין דמאה בשנים אבל אם העידו השנים ולאחר זמן העידו האחרים הרי הן שתי כתי עדים לכל דבר משמע דקאי אף לענין קרוב או פסול וקשה דהא משמע בסמוך לענין דין דקרוב או פסול אינו תלוי בהעדאה בתוך כדי דיבור אלא "בראיית מעשה גמרה עדותן אף כי העידו אחר תוך כדי דיבור דקאמר הרוג יליל לכך נראה דלא קאי רק אדין דעדים זוממין דקאמר עד שיזומו כולם ובהא קאמר דוקא כי העידו כולם בתוך כדי דיבור דזה הוי עדות אחד ובענין עד שיזומו כולם אבל העידו מקצתן בתוך כדי דיבור ומקצתן אחר כדי דיבור א"כ הוי שתי כתות ולא בענין עד שיזומו כולם אבל לענין נמצא אחד קרוב או פסול אף אם נמצא מהני שהעידו לאחר כדי דיבור עדותן בטלה וא"ת מ"ש ויש לומר שגא ושגא דדוקא גבי נמצא אחד מהן קרוב או פסול חשיב כאחד עדות כשהעידו לאחר כדי דיבור משום שהם אומרים אמת וא"כ עדותן התחיל מראייה שלהם וראייה שלהם היתה בבת אחת עם העדים אבל בעדים זוממין שאינן אומרים אמת אם כן לא בא עדותן אלא כשיעידו בבית דין וכיון דלא העידו בבת אחת רק לאחר כדי דיבור לא חשבינן אחד מהן כעדות כן נראה למס"ח: **אלא** מעתה הרוג יליל. פירוש שהוא בעל דין לי נמי מפני שהוא שונא ושונא פסול לעדות [ועיין תוס' יבמות כה. ד"ה הוא וכו' בתריכות] **נרבע** יליל. מפני שהוא שונא של רובעו בעל אונסו ולא נראה דהא מוכח פ"ק דסנהדרין (דף פ: ושם) דנרבע לאנסו כשר לעדות ויש לייאש דמנרבע לרצונו פריך דבהכי איירי קרא דכתיב ומתו גם שניהם דהייט ברצון ולהכי פריך יליל הנרבע אפילו יש עדים הרבה בדבר ולא מפני ששונאו כיון שהוא לרצונו אלא מפני שהוא "קרוב לעצמו וקשה דבמסכת סנהדרין (שם) אמרינן פלוני רבעני לרצוני הוא ואחר מצטרפין להרגו וי"ל דהני מילי כי ליכא סהדותא מעלמא דרבעו לרצונו וליכא סהדותא אלא מהוא עצמו ואחר ולכך פלגינן לדיבוריה דלגבי דידיה לא מהימנין ליה דקרוב הוא אצל עצמו אבל הכא דאיכא עדים שנרבע לרצונו ומעדותן נקרא רשע ופסול לעדות ואין אנו צריכין לעדותו כלל ועוד אמר הר' יוסף בכור שור דפריך הכי נרבע שהוא קרוב לרובע יליל וכן הרוג שהוא קרוב להורג יליל: **דיכי** אמרינן להו. קאי אדיני ממונות בשלמא אדיני נפשות לא קשה היכי אמרינן כו' דניחוז אגן אם התרו בו הקרוב ופסול אם לאו אלא פריך בדיני ממונות דליכא התראה: **לאסהודי** אתיתו. קשה דאם כן לא יהרג אדם לעולם דהקרובים יבואו ויאמרו לאסהודי אתינן ופירש רביו חיים כהן דאמרינן לעדים כשרים לאסהודי עם הפסולין אתיתו או למיחזי אתיתו בלא הפסולין ואי אמרי הכשרים למיחזי אתיו בלא הפסולים אז לא הוי עדותן בטלה אפילו אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול אבל אי אמרי לאסהודי אתיתו עם הפסולין הוי עדותן בטילה ומכל מקום תימה קלת היאך יהיו גם העדים כשרים נאמנים לומר לאסהודי אתינן כדי לבטל העדות הוו ליה כחוזר ומגיד כיון שכבר העידו וי"ל דסברא (ג) דכיון דבאין לבית דין עם הכשרים עכשיו נראין הדברים שמתחלה כולהו לאסהודי קא אתו דהוכיח סופן על תחלתן: **שמואל** אומר הלכה כדברי יוסי. קשה היאך מביא ידיו ורגליו כשנותנין נמי שיש במעמד קרובים והיה לנו לומר דעדות הכשרים בטל והאי דומיא דדיני נפשות דשרינן אשת איש שיש בה מיתת בית דין וטעם דפרישות לעיל (ג) נגדי עדות נפשות שייך נמי בנמצא וגם לרבי נמי קשה שפעמים יתכוון אחד מן הקרובים להעיד לכן נראה לר"י דגם לר' יוסי לא אמרו דעדותן בטלה אלא דוקא באותן שמעידים בפני ב"ד אבל בשביל ראייה לאודה לא וא"ת א"כ מאי פריך הרוג יליל והא אינו הולך להעיד בבית דין ואומר הר"י דודאי מתחלה היה סבור הש"ס לרבי יוסי כי נמי אינן באין להעיד בב"ד עדותן בטלה ומשני במקיימי דבר הכתוב מדבר כלומר כשבאין לקיים הדבר בבית דין אמר רבי יוסי נמצא אחד מהן קרוב או פסול דעדותן בטלה ואם תאמר א"כ מאי פריך לעיל מה יעשו שני אחין וכו' והלא אין שום חשש אם לא יבאו להעיד בבית דין כדפירשתי ויש לומר משום דמקשינן אלא לשנים (ד) נמצא קרוב או פסול בזה אחר זה אע"פ דלענין הזמה בענין תוך כדי דיבור מכל מקום עדותן בטלה משום דמקשינן אלא לשנים (ד) נמצא קרוב או פסול בזה אחר זה אע"פ דלענין הזמה בענין תוך כדי דיבור

מג א מיי' ס"ה מהלכות עדות הלכה ג סמג לאוין ריג:
מד ב מיי' שם ס"ב סלבה ג סמג שם עשה"מ שם:
מה ג מיי' ס"ב מהלכות שנועות הלכה יז:
מו ד מיי' ס"ב מהלכות עדות הלכה ג סמג עשין קי טוש"ע סי' לח:
מז ה ו מיי' שם ס"ה הלכה ג והלכה ד ס סמג לאוין ריג טוש"ע ח"מ סימן לו סעיף ח:

תי' ולאיתתי. בסדר האשניות ליתה:

כאחת שהרג.

היכי דמי. הא בשבועות בשנה הוי כדי וכו'. גר' כדי שאלת. טובא הוי אל דבורו

גירסת מהר"ם

ל"ל א"ר יוסי וכו' מהר"ם

וכו' רבי אומר וכו' בזמן שהתרו בהן וכו' מה יעשו וכו'. היכי אתינן אתינן אתינן

מתני' הרי אלו עדות אחת. ואם (נ) הוזם אחד מהם (או שניים) ולא הוזמו כולן אין נהרגין: שלא תהא סנהדרין שומעת. עדות העדים מפי התורגמן צריכין הדיינין שיהיו מכירין בלשון העדים ולא שיעמדו מלין ביניהם: **גמ'** עדות מיוחדת. אחד רואה אותו מחלון זה ואחד רואה מחלון זה ואינן רואין זה את זה: לבועל את הערוה. שים די בראיית כל אחד ואפ"ה לא מצטרפו: מפי עצמו. ההרוג עצמו התרה בו: אלא מעתה. דכסרים בעצמא ומצטרפי: בדיני נפשות. כששנים רואין מחלון זה ושנים מחלון זה והוזמה כת האחת תצטרף עדות זו להיות כולם ככת אחת להגיל את הזוממין ואת הגדון שתהא עדותן בטלה כיון דבעצמא מצטרפת יש טעם כאן להגילו ורחמנא אמר והגילו העדה: ומי אית ליה לרבי יוסי. התראה כלל: והתנן רבי יוסי אומר הוזמו. אחמר בשונג הרגתי נהרג מפני שהוא כמועד ומותרה: לעוזי. בעלי לשון אחרת שאין הדיינין מכירין בה: אילעא

מתני' *הָיוּ שְׁנַיִם רוֹאִין אוֹתוֹ מֵחַלּוֹן • זֶה וּשְׁנַיִם רוֹאִין אוֹתוֹ מֵחַלּוֹן • זֶה וְאֶחָד מַתְרֶה בּוֹ בָּאֶמְצָע, בְּזְמַן שֶׁמִּקְצָתָן רוֹאִין אֶלּוּ אֶת אֵלּוּ הֲרֵי אֵלּוּ עֵדוּת אַחַת, וְאִם לָאו הֲרֵי אֵלּוּ שְׁתֵּי עֵדֻיּוֹת. *לְפִיכָךְ אִם נִמְצְאוּ אַחַת מֵהֶן זוֹמֶמֶת, הוּא וְהֵן נֶהֱרָגִין, וְהַשְּׁנִיָּה פְּטוּרָה. *רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר לְעוֹלָם אֵין נֶהֱרָגִין עַד שֶׁיִּהוּ *שְׁנֵי עֵדָיו מַתְרִין בּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר °עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים • דָּבָר אַחֵר עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים, שֶׁלֹּא תְהֵא סַנְהֶדְרִין שׁוֹמַעַת מִפִּי הַתּוּרְגְּמָן: **גְּמָ'** אָמַר רַב זוּטְרָא בַּר • טוֹבִיָּא *לְעֵדוּת מְיוּחֶדֶת שֶׁהִיא פְּסוּלָה? שֶׁנֶּאֱמַר °לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד, מַאי אֶחָד? אִילֵימָא עֵד אֶחָד מַמָּשׁ, מֵרִישָׁא שַׁמְעִינַן לַהּ עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים! אֶלָּא מַאי אֶחָד? אֶחָד אֶחָד-תַּנְיָא נַמִּי הַכִּי לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד, לְהָבִיא שְׁנַיִם שֶׁרוֹאִים אוֹתוֹ אֶחָד מֵחַלּוֹן זֶה וְאֶחָד מֵחַלּוֹן זֶה וְאֵין רוֹאִין זֶה אֶת זֶה, שֶׁאֵינָן מִצְטָרְפִין. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִילּוּ בְּזֶה אַחַר זֶה בְּחַלּוֹן אֶחָד, אֵין מִצְטָרְפִין. אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבַּיֵּי: הַשְׁתָּא וּמַה אֶחָד מֵחַלּוֹן זֶה וְאֶחָד מֵחַלּוֹן זֶה, דְּהַאי קָא חָזֵי כּוּלּוֹ מַעֲשֶׂה וְהַאי קָא חָזֵי כּוּלּוֹ מַעֲשֶׂה, אָמַרְתְּ לָא מִצְטָרְפִי, בְּזֶה אַחַר זֶה, דְּהַאי חָזֵי פַּלְגָא דְּמַעֲשֶׂה וְהַאי חָזֵי פַּלְגָא דְּמַעֲשֶׂה, מִיבַּעְיָא לֵיהּ לֹא נִצְרְכָא אֶלָּא לְבוֹעֵל אֶת הָעֲרָוָה. אָמַר רַבָּא: אִם הָיוּ רוֹאִין אֶת הַמַּתְרֶה אוֹ הַמַּתְרֶה רוֹאֶה אוֹתָן, מִצְטָרְפִין. וְאָמַר רַבָּא: הַמַּתְרֶה שֶׁאָמְרוּ אֲפִילּוּ מִפִּי עַצְמוֹ, וַאֲפִילּוּ מִפִּי הַשֵּׁד. אָמַר רַב נַחְמָן: *עֵדוּת מְיוּחֶדֶת בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, דְּכַתִּיב: לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד, בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת הוּא דְּאִין, בְּשֵׁרָה, אֲבָל בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת בְּשֵׁרָה-מַתְקִיף לַהּ רַב זוּטְרָא: אֶלָּא מֵעַתָּה, בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת תְּצִיל אַלְמָה תְּנֵי הוּא וְהֵן נֶהֱרָגִין וְקַשְׁיָא: רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר וְכוּ': אֶ"ל רַב פַּפָּא לְאַבַּיֵּי: וּמִי אִית לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסֵי הַאי סְבָרָא? וְהָתְּנַן: *רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵרִי הַשּׁוֹנֶא נֶהֱרָג, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כַּמּוּעָד! *וּמוּתְרָה. אֶ"ל הַהוּא רַבִּי יוֹסֵי בַּר' יְהוּדָה הִיא. °הָתַנְיָא, *רַבִּי יוֹסֵי בַּר' יְהוּדָה אוֹמֵרִי חָבֵר אֵין צָרִיךְ הַתְּרָאָה, לְפִי שֶׁלֹּא נִיתְּנָה הַתְּרָאָה אֶלָּא לְהַבְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לַמֵּזִיד: דָּבָר אַחֵר-עַ"פִּ שְׁנַיִם עֵדִים, שֶׁלֹּא תְהֵא סַנְהֶדְרִין שׁוֹמַעַת מִפִּי הַתּוּרְגְּמָן: (ו) הַנְהוּ לָעוֹזֵי דַּאֲתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּא, אוֹקִי רַבָּא תּוּרְגְּמָן בֵּינַיְיהוּ. וְהֵיכִי עָבֵיד הַכִּי? וְהָתְּנַן: שֶׁלֹּא תְהֵא סַנְהֶדְרִין שׁוֹמַעַת מִפִּי הַתּוּרְגְּמָן? וְרַבָּא 'מִידַּע יָדַע °מַה דַּהֲווֹ אָמְרֵי, וְאַהֲדוּרֵי הוּא דְּלָא יָדַע.

*) לקמן מ: סנהדרין ח: מת. עכ:

הָיוּ שנים רואים אותו מחלון זה ושנים מחלון זה וכו'. ולא גרסי' במתני' אחד בחלון זה וכו': **וְאֶחָד** מתרה באמצע. תימה ואמאי הולרך לומר ואחד מתרה שאין מן העדים ויש מפרשים דנקטיה משום ריש"א דקתני רואין אלו את אלו ומשמע הייט ע"י המתרה שאומר לעדים לאלו ואלו ראו את המעשה הרע שזה עשה וגרלה למס"ח דנקטיה לאפוקי מדרבי יוסי דאמר בסיפא איט חייב עד שיהו פי שנים עדים מתרין בו: **שמקצתן** רואין אלו את אלו. מלטרפין יחד אף אותם שאין רואים: **הרי** אלו עדות אחת. שאם נמלא אחד מהן קרוב או פסול עדות כולם בטלה וכן שאם נמלא אחת מהן זוממת אין נהרגין עד שיזומו כולם ובטלין כמי עדות כולם בהזמה אחת מהן דהזמה הוי כנמלא אחד מהן קרוב או פסול: **הוא** והן נהרגים. הן נהרגים אע"פ שלא הוזמו כת שניה כיון שהוזמו הן הוא נהרג משום כת שניה דלא בטלה עדות כת שניה בהזמת הראשונה כיון דהוי שתי עדיות יש מפרשים שצריך שתהא כל כת וכת רואה המתרה או המתרה רואה אותן אז מלטרף המתרה לזו ולזו דאם לא כן אין המתרה מלטרף עמהן ולא יהרג על פיהם דלטולם איט נהרג אלא"כ המתרה מעדות שבאין לחייבו והא דקתני כמי נמלא אחת מהן זוממת שהוזם גם המתרה עמהם דהא מעדותן הוא כדפרישית ומ"מ הוו השתי כתות שתי עדיות כיון שאין כת זו רואה את זו וקשה למס"ח מאי קאמר דאדרבה לא מיתוקמא מתני' אלא כשאין רואין המתרה וכן אין המתרה רואה אותן דאי רואין המתרה או המתרה רואה אותם הוו השתי כתות עדות אחת אע"פ שאין רואין זה את זה דהמתרה מצרפן כדקתני ריש"א בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו אלמא לא בעינן שיהא כל השנים שמכאן רואין את אלו מכאן אלא בחד סגי ושוד קשה לפי' דלריך שיהא המתרה מעדותן הא אמרינן בגמ' מתרה שאמרו אפי' מפי עלמו אפי' מפי שד ואז ודאי לא הוי המתרה מעדותן כלל לכן נראה דודאי מיירי כשאין רואין המתרה ולא המתרה רואה אותם אלא שמעו המתרה שמתרה (ג) כן ובכן סגי דהא קיימינן לרבנן דפליגי אדרבי יוסי דבסמוך ולא בעו פי שנים עדים מתרין בו כמו רבי יוסי: **לעדות** מיוחדת שהוא פסול. פי' אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ומילתא באפי נפשה היא ולא קאי אמתני' ולא מיירי בהכי: **תניא** נמי הכי וכו'. מייתי תניא נמי הכי דמלא יומת על פי עד אחד נפקא דאילו עיקרא דמילתא שמעינן ממתניתין דהכי דמתניתין לא מיירי באחד מחלון זה מ"מ מדאשמעינן בשתי כתות דחשבינן שתי עדיות כשאין רואין אלו את אלו מינה שמעינן דה"ה בכת אחת מכל מקום נראה יותר לפרש דעיקר מילתא מייתי דאי ממתניתין הוה אמינא דוקא בשתי כתות דכל חדא חשיב עדות באפי נפשה אבל בכת אחת מלטרפי שפיר וכן נראה ליותר דוחק לומר דלא מייתי תניא נמי הכי רק (ד) הפסוק כיון דליכא מאן דפליג עליה. כן נראה למס"ח: **אמר** רבא אם הן רואין את המתרה או המתרה וכו'. מכאן מייתי (ה) המפרש דאיה במתניתין נבי סיפא דקתני הרי אלו שתי עדיות דמכל מקום מיירי (ו) שהן רואין המתרה כדפרישי' ולאו מילתא היא דהכא לעדות מיוחדת דברייתא קאי דקתני אחד מחלון זה וכו' שאין מלטרפין ועלה קאמר דאם העד מכאן [והעד מכאן] רואין המתרה או המתרה רואה אותן מלטרפין להיות עדות אחת גבי העד שמכאן והעד שמכאן אע"פ שאין רואין אלו את אלו דהמתרה מצרפן כמו מקצתן רואין אלו את אלו דמתניתין ותדע דלעדות מיוחדת דברייתא קאי דקתני הרי (ז) אלו שתי עדיות כדפרשתי אם כן הוה ליה למימר ואם לאו אינו מלטרפין שזהו עיקר החידוש: **אן** מתרה רואה אותן מלטרפין. פירוש על פיהם נהרג דלא תשיבה עדות מיוחדת ואם תאמר והיכי מהימני ליה למתרה לומר שראה אותן להרוג את זה דבשלמא כשרואין המתרה הרי הן שנים אבל מתרה רואה אותן קשיא ויש לומר דמיירי שיש עדים שמעידין שהמתרה רואה אותן אך לא ראו המעשה אותן העדים: **בדיני** נפשות הוא דלא כשירה הא בדיני ממונות כשירה. הקשה רבינו אברהם מאורלייני"ש דהא קרובים נפקא לן (סנהדרין כז:) דפסולין מלא יומתו אבות על בנים ודיני ממונות גמרינן מיניה (שם כח:) דכתיב משפט אחד יהיה לכם א"כ הי"נ נילף ממונות מנפשות אלא דעדות מיוחדת ונראה דעל כרחך האי קרא לאו בדיני ממונות קאי דעד אחד מועיל לממון דלשטעה מיהא איתיה:

מחלון זו'

אינו נהרג עד שיהיו פי שני עדיו

טוביה

רבינו חננאל

היו שנים רואין מחלון זה כו'. אמר רב סנגיין לעדות מיוחדת ששאילה שנאמר לא יומת של פי ע"ד אחד מאי אחד אילימא אחד ממש מדכתיב על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת הא ממילא שמעינן דאין ממיתין על פי עד אחד מה תלמוד לומר לא יומת על פי עד אחד אלא מאי אחד אחד אחד. כדתניא ב' רואין אותו א' מחלון זה וא' מחלון זה ואין רואין זה את זה אין מצטרפין אע"פ ששניהם ראו העדות כולה מתחלה ועד סוף כיון שלא היו רואין זה את זה אין מצטרפין. והא דתניא ולא עוד אלא אפילו ראו ב' כזה אחר זה בחלון אחד אין מצטרפין. ארקים בבועל הערוה (שהיו) [שהיב] בהכנסת העפרה וכיון שהראשון ראה הכנסת העפרה והשני ראה (כתו) [הביאה] כאילו זה ראה המעשה כולו וזה ראה המעשה כולו. אמר רבא אם העדים רואין המתרה או המתרה ראוה העדים מצטרפין ומתרה זה שאמרו אפי' מפי הרגיז עצמו או מפי שד. אמר רב יהודה עדות מיוחדת כשרה בדיני ממונות. כגון זה שאמרנו שראו העדות אחד אחד. והאי דכתיב לא יומת על פי עד אחד והיא עדות מיוחדת הני מילי בעדות נפשות שהתורה חסה עליו אבל בדיני ממונות עדות מיוחדת כשרה היא ומצטרפין ואע"פ שאין רגאין זה את זה. ואקשינן עליה אי הכי דעדות מיוחדת עדות פעליא היא ומצטרפין ולא הצריכה התורה שיראו שניהן ביחד זה לזה אלא משום דחס עליה. אלא מעתה ב' כתות שראו (בבת) [אחת] אחת ונמצא בכת א' מהן קרוב או פסול יצטרפו ב' הכתות ונאמר כיון [שיש] בהן קרוב או פסול בטלה עדות הכל וינגל התורה ולמה שניט במשנתנו רואין אלו את אלו הרי אלו עדות אחת הן נמצאת אחת זוממת הוא נהרג הן נהרגין הוא נהרג על פי הכת שלא הוזמה והן נהרגין מפני שרוזמו ועלתה בקשיא. ודייקינן

בפדר המעכיות לי' רבי יוסי בר' יהודה אתי' ומיתרה ליתה ביומנה. ונר' שהיה מרגיל' לקרות ע: ונר' דלא קרי' תניה ר' בר' יהודה. ולא דתניה. ומיהה מי' הכיה ר' בר' יהודה הכיה כלומר כלומר כוסף' המעשה כך היה' אבל אלמנו לקמן ע: לא נראה לי פתם כלומר ונלא ר' פתם

ב' רואין אותו מחלון זה וב' מחלון זה ואחד מתרה באמצע בזמן שמקצתן רואין אלו את הרי אלו עדות אחת ואם לאו שתי עדיות הן נמצאת אחת זוממת הוא נהרג הן נהרגין הוא נהרג על פי הכת שלא הוזמה והן נהרגין מפני שרוזמו ועלתה בקשיא. ודייקינן

כין עדים לבעלי דינים מדאקשי' ממתני' לקר שוכדא וכן נמצא פשט הלשון דאתו לקמיה דרבא דינים הוו] (ב) רש"י ד"ה סרי וכו'. ואם כוזמה אחת מהם הראשונה ולא הוזמו כולן וכו' המתרה שמתרה כך ובכהי סגי דהא וכו' דלא בעי' פי שני עדים: (ד) ר"ח

מלינעא ומוביה. עדי הלוחה היו קרובין אל הערב: **מתני'** לפני אותו בית דין. שנתחייב בו: אין סותרין. לחזור ולישא וליתן אולי יזכה: אינו היינו. בימים שסנהדרין דנו דיני נפשות לא נהרג בה אדם כדמפרש בגמרא שבדקו את העדים בדבר שלא ידעו להסיב: אף. אם היו עושים כן היו מרבין תורה אור

שופכי דמים שלא יראו מב"ד: **גמ'** מפני זכותה של ארץ ישראל. אולי תועיל למצוא לו פתח של זכות: מה ת"ל בשעריך. שופטים ושוטרים תתן לך וגו': אתה מוסיב כו'. אתה חייב להוסיב בכל פלך ופלך כו' פלך הפרכיה: אם תמצא לומר שלם הרג. שיאמרו בדקנוהו לאחר מיתתו מכל שמונה עשרה מריפות: ראיתם כמכחול בשפופרת. ואין עדים מסתכלין בכך שפופרת קנה חלול שנותנין בו כחול לכחול עינים מכחול הוא קיסם דק שבו טולין הצבע מתוך הקנה: ורבנן. דמחייבי מיתה על הערוה היכי דייני בלאיזו עדות הם הורגים הואיל ולאו הכי בדקי: מסירתו כמגאפים. משוכנו עגין ניאוף שסוכבין בקירוב בשר ודוגים כדרך תנמים:

הדרן עלך כיצד העדים

היה מעגל במעגילה. מחין היו נגותיהן בטיט והנגות לא היו משופעין אבל הטיט משפעין מעט כדי שיזובו המים ומחין אותן בחתיכת עץ עבה וחלקה ובה בית יד ודוחפה לגד השיפוע ומוזר ומושכה אליו ומוזר ודוחפה (לגד) והטיט מתמרת ומחליק ובדחיפתו קורהו מעגל ובמשיכתו קורהו מושך ומם הענ מעגילה: היה מעגל חבית. מן הגג: היה יורד. ההולך בסולם ונפל מן הסולם והרג בגופו את חבירו גולה דכל הני דרך ירידה ניכר וגבי גלות דרך ירידה בעינן *דמפרש* בגמרא ויפל עליו: אבל היה מושך. ונשמטה מעגילה מידו ונפלה:

גמ'

אילעא וטוביה קריביה דעבדא *הוה, (ח) סבר רב פפא למימר גבי לוה ומלוה רחיקי נינהו, א"ל רב הונא ברידה דרב יהושע לרב פפא: אי לית ליה לאלוה, לאו בתר עבדא אזיל מלוה: **מתני'**: כמי שנגמר דינו וברח, ובא לפני אותו ב"ד, אין סותרין את דינו. *כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידים אנו באיש פלוני שנגמר דינו בב"ד של פלוני ופלוני ופלוני עדיו, הרי זה יהרג. *סנהדרין נוהגת בארץ וברחוצה לארץ. סנהדרין הרוגנת שבשבוע נקראת חבלנית. רבי אליעזר בן עזריה אומר אחד לשבעים שנה. רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם. רשב"ג אומר אף הן מרבין שופכי דמים בישראל: **גמ'** לפני בית דין הוא דאין סותרין, הא לפני בית דין אחר סותרין. הא תני סיפא כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידין אנו את איש פלוני שנגמר דינו בבית דין פלוני, ופלוני ופלוני עדיו, הרי זה נהרג: אמר אביי לא קשיא, כאן בארץ ישראל, כאן בחוצה לארץ. דתניא, *רבי יהודה בן דוסתאי אומר משום רבי שמעון בן שטח: ברח מארץ לחוצה לארץ, אין סותרין את דינו. מחוצה לארץ לארץ, סותרין את דינו, מפני זכותה של ארץ ישראל: סנהדרין נוהגת בארץ וברחוצה לארץ. *כמנא ה"מ דתנו רבנן: *והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם, למדנו לסנהדרין שנוהגת בארץ וברחוצה לארץ. א"כ, מה תלמוד לומר כשבתכם בארצכם: בשעריך; בשעריך אתה מושיב דיינים בכל פלך ופלך בכל עיר ועיר, וברחו"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר: סנהדרין הרוגנת וכו': איבעיא להו: אתרת לשבעים שנה נקראת חבלנית, או דלמא אורח ארעא היא? תיקו: רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו וכו': היכי הוו עבדי? רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרויהו: ראיתם טריפה הרגי? שלם הרגי? אמר רב אשי: אם תמצא לומר שלם הוה, דלמא במקום סיף, נקב הוה. בבועל את הערוה היכי הוו עבדי? אביי ורבא דאמרי תרויהו: ראיתם כמכחול בשפופרת? ורבנן היכי דיינו? כשמואל, *דאמר שמואל: *במנאפים, משיראו כמנאפים:

הדרן עלך כיצד העדים

אלו הן הגולין, *הרוגן נפש בשגגה, היה מעגל בבמעגילה ונפלה עליו והרגתו, היה משלשל בחבית ונפלה עליו והרגתו, היה יורד בסולם ונפל עליו *והרגתו, הרי זה גולה. אבל אם היה מושך בבמעגילה ונפלה עליו והרגתו, היה הולה בחבית ונפסק החבל ונפלה עליו והרגתו, היה

*) ל"ל והרגו. יעב"ץ וכ"ה במשניות

אלו הן הגולין וכו' היה מעגל במעגילה. בימיהן (ח) שהיו הגגים שוין ולא היו משופעים כמו שלנו וכשעושים הגג מוחין אותו בטיט ורולים להשוות טיח הגג ולוקחין אבן עגולה ארוכה קצת ויש לו כ' שיניים ארוכים ומעגלים אותה על פני כל הגג להשוות' (נמי) והיינו (נמי) מעגילה: **משלשל** בחבית כו'. קצת קשה אמאי לא קאמר ונפסק החבל ונפל עליו כדקתני בסיפא וגרלה לומר דנפלה (פ) שנשמט מידו ולכך לא רלה לומר נפסק דאם כן לא אתיין כרבי *) דאמר לקמן (דף פ:) נפסק אינו גולה: **היה** יורד בסולם. יש אומרים דתנא לא זו אף זו קתני לא זו מעגל דודאי יש לחייבו גלות דאמה לא מזהר אלא אף משלשל חבית דשפיר *מזהר שלא ישבר חביתו אם נפל והרג חייב ועוד דלא אף זו יורד בסולם דספי מיזהר כדי שלא ישל אם הרג חייב:

*) ל"ל גורס כדאמר

אי דלמא ליתיה לגלוה לאו בתר עבדא אזיל. מכאן דיש ליזהר בעדי ממון שלא יהו קרובים לא לגלוה *ולא לערב: במקום סייף נקב הוה. קשה לר"ת דאמרינן פ"ק דחולין (דף יח: ושם) ומפיק ליה מקרא דלא חייסינן להא דאזלינן בתר רובא ואומר ר"ת דודאי (ג) לא חייסינן אלא היה שואל להם (כדי) שאם יכחישו זה את זה אומרו דלא ידעינן יבטל העדות מידי דהוה אסייף ואמרינן דאי *דלא שיילינן חייב *וזה אומר בסייף וזה אומר בחרינן *אין זה נכון אע"ג דבסייף ואמרינן כו' אמרו אין אנו יודעין הרי זה נכון זה גרוע הואיל ובהרגו נופיה אין יודעים (ג) ומיהו טעם זה אינו מיושב ומאיזה טעם הוא זה דאם לא נשאל להם יהא חייב ואם נשאל ואמרו אין אנו יודעין יהיה פטור ורחיה שהביא מסייף ואמרינן אין הנדון דומה לרחיה דהתם כל כמה דלא שיילינן להו אין לבדות מהלב שיכחישו זה את זה אבל כשמכחישין בהדיא דומה שקר שדבר זה אדם רגיל לעלות בדעתו במה הרגו טפי מכליו שחורים או מכליו לבנים אבל דבר שפירש ר"ת בלא טעם הוא שכשאין שואלים להם ואין אנו יודעים אם מריפה (ד) הוא או שלם נהרג חייב וכשבא שנשאל להם ואמרו אין אנו יודעים יהיה פטור לכן נראה דהא דקאמר לא נהרג אדם מעולם לאו דוקא אלא רוב פעמים לא היה נהרג שעל ידי שהוא מרבה בבדיקות אי אפשר שלא יכחיש אחד מהם (ה) חבירו אבל אין לומר דר' עקיבא למעמיה דחייש למיעוטא גבי אבל *פוטר (בטורות כ:) דהא לא מליט שום תנא דחייש למיעוטא טפי מרבי מאיר ואפ"ה מודה (ו) היכא דלא אפשר דלא חייסינן למיעוטא בפ"ק דחולין (דף יח:) והכא הייט דלא אפשר מיהו י"ל דאיכא למיקם עלה דמילתא כגון שהיה קרוס של שוח מגולה ולאו שהיה שלם ובא זה ונקבו והרגו:

כמכחול בשפופרת. תימה עובר ע"ז ומחלל שבת מאי איכא למימר דהתם לא מליט למיפטריה והא היכי קאמר לא היה אדם נהרג (ז) וי"ל דמ"מ קאמר שפיר לא היה אדם נהרג משום דלא שכיחי כולי האי כי אם ברוגח ועריות ועוד י"ל דאיכא למימר דאיתם שמחלל אינו מריפה דאם הוא טריפה א"כ אם תזיקן לא יהו חייבין מיתה משום דמטו למימר גברא קטילא בעינן למיקטל והוא ליה עדות שאי אתה יכול להזימה:

הדרן עלך כיצד העדים

רבינו חננאל

סניין דשפטתין דעדים הקרובין בין לטלוה בין ללוה בין לערב כולן פסולין: מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב"ד אין סותרין את דינו כו'. תניא ברח מארץ לחוצה לארץ אין סותרין את דינו מחוצה לארץ לארץ סותרין את דינו סמני זכותה של ארץ ישראל: **מתני'** סנהדרין נוהגת בארץ וברחוצה לארץ. סנא הני מילי. דת"ר והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם לסדר לסנהדרין שנוהגת בארץ וברחוצה לארץ. אם כן מה ת"ל בשעריך. בשעריך אתה מושיב בתי דינין בכל פלך ופלך

ל' הוה. יעב"ץ

[סנהדרין יד.]

[תוספתא סנהדרין פ"ג פ"ס]

[תוספתא שם [נ"ל משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם לסדר כו']

[א] כ"ל דברים

[ופ"פ בשם בטורות כה. סרי"ם תלב שוטר]

הרג אל

היכי הוו

ר"ל ולא למטה ולא לערב

א טוב"ע תו"מ סי' לג סעיף מז:

נב מיי' פי"ג מס' סנהדרין הלכה ז:

ר"ל מ"ז

נג ב מיי' שם פי"ד מלי יד סמג עשין קנ:

נד ד מיי' שם הלכה י: [סנהדרין מח.]

עי' מהרש"ל ורש"ל

נה ה מיי' שם פי"ג הלכה ח:

נו ז מיי' פ"א מהלכות סנהדרין הלכה ב [עיין כ"מ] טוש"ע חו"מ סימן תכ"ה:

ס ח מיי' פ"ח מהלכות איסורי ביאה הלכה יט סמג לאוין לד טור ש"ע אה"ע סימן כ סעיף לי בהג"ה [וכב אלפס עוד ביבמות פרק ב (דף יז:)וכב"מ פ"ז(דף קיז:)]: א מ מיי' פ"ה מהלכות רוצח הלכה ח סמג עשין עה:

ב י מיי' שם פ"ו הלכה יב סמג שם:

[מיי"ץ ג'] ואי ליתי לאו בתר אילעא

ל"ל מיט פוטר

מלרך ישר

נלא הרגו בו לעולם. וכו'

[ר"ל גוגים כדאמר]

[ר"ל מ"ז]

נו ג מיי' שם פי"ד מלי יד סמג עשין קנ: נז ד מיי' שם הלכה י: [סנהדרין מח.]

עי' מהרש"ל ורש"ל

נח ה מיי' שם פי"ג הלכה ח:

נט ז מיי' פ"א מהלכות סנהדרין הלכה ב [עיין כ"מ] טוש"ע חו"מ סימן תכ"ה:

ס ח מיי' פ"ח מהלכות איסורי ביאה הלכה יט סמג לאוין לד טור ש"ע אה"ע סימן כ סעיף לי בהג"ה [וכב אלפס עוד ביבמות פרק ב (דף יז:)וכב"מ פ"ז(דף קיז:)]: א מ מיי' פ"ה מהלכות רוצח הלכה ח סמג עשין עה:

ב י מיי' שם פ"ו הלכה יב סמג שם:

[מיי"ץ ג'] ואי ליתי לאו בתר אילעא

ל"ל מיט פוטר

מלרך ישר

נלא הרגו בו לעולם. וכו'

[ר"ל גוגים כדאמר]

הגהות הב"ח

(ח) גמ' סבר רב פפא למימר. ל"ג הך שובדא קבעה תלמודא סכא מבוס דשיכא למאי דתני לעיל נמלא אחד מכן קרוב לו פסול מ"מ אמאי לא קבעה לעיל וי"ל דהקשובדא אתי עמי לקמיה דלעא בהדי הך סטנו לשתי כו':